

**UCHWAŁA NR XXV/125/2020
RADY MIASTA GOLUBIA-DOBRZYŃA**

z dnia 7 kwietnia 2020 r.

**w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Miasto Golub-Dobrzyń na lata
2020-2023**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 506 z późn. zm.¹⁾) oraz art. 87 ust. 1, 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020 r., poz. 282), po zasięgnięciu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, uchwala się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Miasto Golub-Dobrzyń na lata 2020-2023, w brzmieniu załącznika do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta Golub-Dobrzyń.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

Przewodniczący Rady Miasta

mgr Łukasz Pietrzak

¹⁾ Zmiany tekstu jednolitego zostały ogłoszone w Dz. U. z 2019 r. poz. 1309, 1571, 1696, 1815

Załącznik do uchwały Nr XXV/125/2020
Rady Miasta Golubia-Dobrzynia
z dnia 7 kwietnia 2020 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2020-2023 DLA MIASTA GOLUB-DOBRZYŃ

SPIS TREŚCI

<i>1. WSTĘP</i>	<i>3</i>
<i>2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>4</i>
<i>3. PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ</i>	<i>13</i>
<i>4. FORMY OCHRONY PRAWNEJ ZABYTKÓW</i>	<i>15</i>
<i>5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO</i>	<i>18</i>
<i>6. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY</i>	<i>44</i>
<i>7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO - ANALIZA SWOT</i>	<i>56</i>
<i>8. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>58</i>
<i>9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>62</i>
<i>10. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>63</i>
<i>11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>64</i>
<i>12. MISJA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>84</i>

1. WSTĘP

CEL OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA GOLUB-DOBRZYŃ

Podstawowym, ogólnie pojętym założeniem niniejszego „Programu opieki nad zabytkami dla Miasta Golub-Dobrzyń na lata 2020 – 2023” jest ukierunkowanie polityki Samorządu Gminnego, służącej podejmowaniu planowanych działań dotyczących finansowania, inicjowania, wspierania oraz koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Jest to uzupełniający dokument w stosunku do innych aktów planowania gminnego. Zadaniem Programu jest także organizacja działań edukacyjnych i wychowawczych wobec miejscowej społeczności. Dla realizacji powyższego założenia niezbędna jest realizacja szczegółowych celów określonych m.in. w art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, do których należą:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;

- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami
- zapoznanie z zasobami dziedzictwa kulturowego, historią i zabytkami Gminy, w tym także rozróżnienie obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa i figurujących w ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków
- wspieranie działań zmierzających do pozyskania środków finansowych na opiekę nad zabytkami
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków przy sporządzaniu i zmianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

Ochrona zabytków, dawnych materialnych i niematerialnych dóbr kultury jest obowiązkiem konstytucyjnym Państwa. w myśl art. 5 Konstytucji RP „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego (...). Istotnym elementem tego dziedzictwa są zabytki, które w swych niematerialnych wartościach są dobrem wspólnym. Art. 82 Konstytucji wskazuje, iż „obowiązkiem Obywatela (...) jest troska o dobro wspólne”, z kolei art. 6 Konstytucji stanowi, że „...Rzeczpospolita Polska, stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury (...)”.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2018 r., poz. 2067, 2245, z 2019 r. poz. 730)

Obowiązująca ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wprowadziła pojęcia ochrony i opieki nad zabytkami. Zgodnie z art. 3, użyte w ustawie określenia oznaczają:

- 1) zabytek – nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
- 2) zabytek nieruchomy – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt. 1;
- 3) zabytek ruchomy – rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt. 1;
- 4) zabytek archeologiczny – zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
- 5) instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami – instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;
- 6) prace konserwatorskie – działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
- 7) prace restauratorskie – działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań;
- 8) roboty budowlane – roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
- 9) badania konserwatorskie – działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;
- 10) badania architektoniczne – działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
- 11) badania archeologiczne – działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
- 12) historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny – przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki

i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;

- 13) historyczny zespół budowlany – powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
- 14) krajobraz kulturowy – przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze;
- 15) otoczenie – teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Zgodnie z art. 89 organami ochrony zabytków są:

- 1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
- 2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Wojewódzki Konserwator Zabytków.

W art. 4 zapisano, iż ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Art. 5 wskazuje, iż opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Ponadto, w art.6, ustawa definiuje m.in. podstawowe pojęcia z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami oraz przedmiot, zakres, formy i sposób ich ochrony. W art. 7 określa także formy i sposób ochrony zabytków.

Ustawa definiuje obowiązki oraz kompetencje samorządu terytorialnego w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Szczegółowo określone obowiązki samorządu w stosunku do obiektów zabytkowych objętych ochroną, których samorząd jest właścicielem lub posiadaczem zawarte są w następujących artykułach: 5, 25, 26, 28, 30, 31, 36, 71, 72.

Na mocy art. 21 ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy. Art. 22 ust. 4 stwierdza, iż „Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.”. W ust. 5 tego artykułu zapisano, iż w gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Jak wspomniano art. 87 ustawy określa obowiązek samorządu, dotyczący sporządzania i uchwalania gminnego programu opieki nad zabytkami:

- program winien być opracowany na okres 4 lat,
- program służy celom określonym w Ustawie,
- program przyjmuje rada gminy, po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym,

- z realizacji programu władze gminy sporządzają co 2 lata sprawozdanie, które przedstawiane jest radzie gminy.

Artykuły 18 i 19 nakazują samorządom uwzględnianie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji planów zagospodarowania przestrzennego.

Dodatkowo należy wskazać odniesienia do zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego, zawarte w następujących aktach prawnych:

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 506 z późn. zm.)

- art. 7 ust. 1 pkt. 9

„Zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

9) kultury w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.”

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2018 r. poz. 1945, z 2019 r. poz. 60, 235, 730, 1009).

Na mocy ustawy planowanie i zagospodarowanie przestrzenne musi uwzględnić m.in.: wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 1. ust. 2, pkt 4). Ustawa określa, iż studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego powinno w swej treści zawierać następujące elementy:

- uwzględnianie stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 10, ust. 1, pkt 4),
- określenie obszarów i zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 10, ust. 2, pkt 4).

W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego będącym aktem prawa miejscowego ustawa nakazuje obecność następujących elementów:

- obowiązkowe określenie zasad ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego (art. 15, ust. 2, pkt 3),
- obowiązkowe określenie zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 15, ust. 2, pkt 4),
- określa się, w zależności od potrzeb, granice pomników zagłady oraz ich stref ochronnych, a także ograniczenia dotyczące prowadzenia na ich terenie

działalności gospodarczej, określone w ustawie z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (art. 15, ust. 3, pkt 6).

Wymagania koncepcji ochrony zabytków uwzględnia się również na szczeblach wojewódzkim i krajowym planowania przestrzennego (art. 39, ust. 3, pkt 2; art. 47, ust. 2, pkt 2). Projekt planu wymaga uzgodnienia z właściwym Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. z 2019 r. poz. 1186 z późn. zm.)

W myśl tej ustawy jej przepisy nie naruszają przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (art. 2, ust. 2 pkt. 3).

W art. 5, ust. 1 pkt 7 oraz ust. 2 ustawa stwierdza, iż obiekt budowlany należy użytkować w sposób zgodny z jego przeznaczeniem i wymaganiami ochrony środowiska oraz nakazuje projektowanie i budowanie obiektów budowlanych i związanych z nim urządzeń zapewniające ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską.

W przypadku pozytywnej opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w odniesieniu do obiektów budowlanych wpisanych do rejestru zabytków oraz innych obiektów budowlanych usytuowanych na obszarach objętych ochroną konserwatorską możliwe jest złożenie wniosku do właściwego ministra o zgodę na odstąpienie od przepisów techniczno-budowlanych, o których mowa w art. 7 ustawy (art. 9, ust. 3, pkt 4).

Wg art. 30 ust. 2 w stosunku do prac budowlanych przy obiektach oraz obszarach niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, wymagane jest zgłoszenie do właściwego organu. W zgłoszeniu należy określić rodzaj, zakres i sposób wykonywania robót budowlanych oraz termin ich rozpoczęcia. Do zgłoszenia należy dołączyć oświadczenie, o którym mowa w art. 32 ust. 4 pkt. 2, oraz, w zależności od potrzeb, odpowiednie szkice lub rysunki, a także pozwolenia, uzgodnienia i opinie wymagane odrębnymi przepisami. W razie konieczności uzupełnienia zgłoszenia właściwy organ nakłada, w drodze postanowienia, na zgłaszającego obowiązek uzupełnienia, w określonym terminie, brakujących dokumentów, a w przypadku ich nieuzupełnienia – wnosi sprzeciw, w drodze decyzji. Zgodnie z art. 32 ust. 1:

1. Pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego może być wydane po uprzednim:

- 1) przeprowadzeniu oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko albo oceny oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000, jeżeli jest ona wymagana przepisami ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,
- 2) uzyskaniu przez inwestora, wymaganych przepisami szczególnymi, pozwoleń, uzgodnień lub opinii innych organów,
- 3) wyrażeniu zgody przez ministra właściwego do spraw energii – w przypadku budowy gazociągu przesyłowego, gazociągu o zasięgu krajowym lub jeżeli budowa ta wynika z umów międzynarodowych

Prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez właściwego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (art. 39, ust. 1).

Pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków działającego w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków (art. 39, ust. 2).

W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, aujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje organ administracji architektoniczno-budowlanej w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 39, ust. 3).

Katalog działań budowlanych, w stosunku do których niewymagane jest pozwolenie na budowę, a które podlegają zgłoszeniu organowi budowlanemu określają kolejno art. 29, 29a, 30, 31 ustawy Prawo Budowlane. W stosunku do zamierzeń, które wymagają jedynie zgłoszenia zgodnie z art. 30 ust. 7 ustawy właściwy organ może nałożyć w drodze decyzji obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia, jeżeli ich realizacja może naruszać ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub spowodować m.in. pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytków.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie
(Dz. U. z 2019 r. poz. 688 z późn. zm.)

Określa ona, iż wśród zadań publicznych znajdują się działania m.in. w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego (art. 4, ust. 1, pkt 16). Regulacje z tym związane zawarte są w art. 19, który określa prawa i obowiązki mieszkańców w zakresie realizacji wybranych przez nich działań, zarówno w ramach inicjatyw lokalnych, jak i za pośrednictwem organizacji pozarządowych lub innych podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy. Artykuł precyzuje też, iż jednostka samorządu terytorialnego zawiera na czas określony umowę o wykonanie inicjatywy lokalnej z wnioskodawcą.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2019 r. poz. 1396 z późn. zm.).

Zgodnie z zapisami art. 71 ust. 3 tej ustawy przeznaczenie i sposób zagospodarowania terenu powinny w jak największym stopniu zapewniać zachowanie jego walorów krajobrazowych. Dotyczy to także krajobrazu kulturowego.

Art. 101 ust. 1 określa, iż ochrona powierzchni ziemi polega m. in. na zachowaniu wartości kulturowych, z uwzględnieniem zabytków archeologicznych.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2018 r. poz. 1614, 2244, 2340 z późn. zm.).

Jednym z celów ochrony przyrody jest ochrona walorów krajobrazowych, zieleni w miastach i wsiach oraz zadrzewień (art. 2, ust. 2, pkt 5). Jako jedną z form ochrony przyrody w tym jej immanentnego składnika, jakim jest krajobraz ustawa ta przyjmuje w art. 6, ust. 1, pkt 3 park krajobrazowy. Zgodnie z art. 16, ust. 1.: park krajobrazowy obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju. Zarówno utworzenie parku krajobrazowego jak i nadanie mu statutu należą do prerogatyw sejmiku wojewódzkiego (art. 16, ust. 3, ust. 5).

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2018 r. poz. 2204, 2348, z 2019 r. poz. 270, 492, 801 z późn. zm.)

W świetle art. 6 pkt 5 jednym z celów publicznych tej ustawy jest opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Art. 13, ust. 4 jasno określa, że: sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także

wnoszenie tych nieruchomości, jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Cenę nieruchomości lub jej części (wyznaczonej zgodnie z art. 67) wpisanej do rejestru zabytków obniża się o 50% (zgodnie z art. 68 ust. 3). Właściwy organ może, za zgodą odpowiednio wojewody albo rady lub sejmiku, podwyższyć lub obniżyć tę bonifikatę. Identyczny zapis stosuje się w przypadku opłaty z tytułu użytkowania wieczystego jeżeli nieruchomość gruntowa została wpisana do rejestru zabytków (art. 73, ust. 4) oraz w przypadku opłaty z tytułu trwałego zarządu (art. 84, ust. 4).

Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1170 z późn. zm.).

Na podstawie art. 7, ust. 1, pkt 6 ustawa zwalnia od podatku od nieruchomości: grunty i budynki wpisane indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji, zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej.

Ustawa dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2018 r. poz. 1983, z 2019 r. poz. 115, 730)

Według zapisów tej ustawy zarówno państwo (art. 1 ust. 2) jak i organy jednostek samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4) sprawują mecenat nad działalnością kulturalną polegający m.in. na wspieraniu i promocji opieki nad zabytkami.

Do powyższych ustaw należy dołączyć akty prawne, które w całej swojej treści odnoszą się do zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego. Są to:

- ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2018 r., poz. 720),
- ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2019 r., poz. 1479 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2019 r., poz. 553, 730),
- ustawa z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (Dz. U. z 2015 r., poz. 2120).

Ostatni element to akty wykonawcze do ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Są to:

- Rozporządzenie MKiDN z dnia 10 września 2019 (Dz. U. z 2019 poz. 1886) w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub

- wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. W oparciu o art. 24 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami rozporządzenie określa sposób prowadzenia powyższych rejestrów i wykazów,
- Rozporządzenie MKiDN z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (t.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 1609),
 - Rozporządzenie MKiDN z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie udzielenia dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru (Dz. U. 2017 r. poz. 1674).

3. PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ

Przywołana na wstępie ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce i wprowadza w tej materii szereg fundamentalnych definicji i pojęć. W myśl ustawy zabytek jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zgodnie z ustawą opiece podlegają – bez względu na stan zachowania – zabytki pogrupowane w trzech kategoriach:

Zabytki nieruchome będące w szczególności:

- krajobrazami kulturowymi,
- układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- dziełami architektury i budownictwa,
- dziełami budownictwa obronnego,
- obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- cmentarzami,
- parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki ruchome będące w szczególności:

- dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami, wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2018 r. poz. 574)
- instrumentami muzycznymi, wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki archeologiczne będące w szczególności:

- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- cmentarzyskami,
- kurhanami,
- reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ponadto, zgodnie z art. 6.2. ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

4. FORMY PRAWNE OCHRONY ZABYTEKÓW

Ustawodawca wyróżnia następujące formy ochrony zabytków:

- wpis do rejestru zabytków,
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu

publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Wpis do rejestru zabytków

Podstawą wpisu do rejestru zabytków jest decyzja administracyjna wydana przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z wnioskiem o taki wpis może występować właściciel zabytku oraz użytkownik wieczysty gruntu na którym znajduje się zabytek. Również wojewódzki konserwator zabytków ma prawo wszczęcia postępowania z urzędu w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru zabytków.

Rejestr zabytków prowadzi odpowiedni wojewódzki konserwator zabytków dla zabytków znajdujących się na terenie województwa. Do rejestru można wpisać także otoczenie oraz nazwę geograficzną, historyczną i tradycyjną zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków. Wojewódzki konserwator zabytków może wpisać także do rejestru historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny. Sprawy te reguluje ustawa z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 10 września 2019 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2019 r. poz. 1886).

Lista Skarbów Dziedzictwa

Listę Skarbów Dziedzictwa prowadzi minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Na Listę Skarbów Dziedzictwa wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego zaliczany do jednej z następujących kategorii:

- 1) zabytków archeologicznych, które mają więcej niż 100 lat, wchodzą w skład zbiorów archeologicznych lub zostały pozyskane w wyniku badań archeologicznych lub przypadkowych odkryć,
- 2) elementów stanowiących integralną część zabytków architektury, wystroju wnętrz, pomników, posągów i dzieł rzemiosła artystycznego, które mają więcej niż 100 lat,
- 3) wykonanych ręcznie dowolną techniką i na dowolnym materiale dzieł malarstwa, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 4 i 5, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 150 000 euro oraz nie są własnością ich

twórców,

- 4) wykonanych ręcznie na dowolnym materiale akwareli, gwaszy i pasteli, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 30 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 5) mozaik, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 1 i 2, oraz rysunków wykonanych ręcznie przy użyciu dowolnej techniki i na dowolnym materiale, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 6) oryginalnych dzieł grafiki i matryc do ich wykonania oraz oryginalnych plakatów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 7) oryginalnych rzeźb, posągów lub ich kopii wykonanych tą samą techniką co oryginał, nieobjętych kategorią wskazaną w pkt 1, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 8) fotografii, filmów oraz ich negatywów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 9) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach inkunabułów i manuskryptów oraz map i partytur muzycznych, liczących więcej niż 50 lat, które nie są własnością ich twórców,
- 10) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach książek, które mają więcej niż 100 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,
- 11) map drukowanych, które mają więcej niż 200 lat,
- 12) środków transportu, które mają więcej niż 75 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,
- 13) innych kategorii, niewymienionych w pkt 1-12, obejmujących zabytki, które mają więcej niż 50 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro

– na podstawie decyzji wydanej przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, z urzędu albo na wniosek właściciela zabytku ruchomego.

Pomnik Historii

Terminem tym określa się zabytek nieruchomy o szczególnych wartościach materialnych i niematerialnych oraz znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego naszego kraju. Rangę pomnika historii podkreśla fakt, że jest on ustanawiany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej specjalnym rozporządzeniem na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W treści prezydenckiego rozporządzenia wyszczególnia się cechy danego zabytku świadczące o jego najwyższej wartości, określa się precyzyjnie

jego granice i zamieszcza schematyczną mapkę obiektu.

Na elitarną listę Pomników Historii mogą zostać wpisane obiekty architektoniczne, krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne lub ruralistyczne, zabytki techniki, obiekty budownictwa obronnego, parki i ogrody, cmentarze, miejsca pamięci najważniejszych wydarzeń lub postaci historycznych oraz stanowiska archeologiczne. W roku 2019 w całym kraju było 105 miejsc i obiektów uznanych za pomnik historii.

Park kulturowy

Kolejną formą ochrony jest utworzenie parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Podstawą jego utworzenia jest uchwała rady gminy, którą podejmuje się po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego lub decyzja o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzja o warunkach zabudowy, decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzja o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego

Relacje pomiędzy ochroną zabytków a planami zagospodarowania przestrzennego są regulowane przez artykuły 18, 19 i 20 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Przede wszystkim art. 18 wprowadza obowiązek uwzględniania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz w decyzjach o warunkach zabudowy.

W wymienionych decyzjach, koncepcjach, strategiach, analizach, planach i studiach, winno się w szczególności uwzględnić krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, określić rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków i zapewnić im ochronę przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu oraz ustalić przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami. w przypadku

zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia, zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych, ochrona ich musi być bezwarunkowo uwzględniona w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego i pozostałych decyzjach.

5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE KRAJOWYM:

KRAJOWY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2019-2022

Krajowy Program Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022 został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 13 sierpnia 2019 roku i jest efektem wykonania upoważnienia ustawowego, zawartego w artykułach 84 i 85, ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami i jest programem rozwoju określonym w artykule 15 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. Gminny Program Opieki nad Zabytkami opiera się na założeniach programu krajowego, jednak są one dość ogólne w odniesieniu do zabytków z terenu gminy.

Cel główny Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019–2022 to Stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami. Został on opracowany na bazie wniosków płynących z realizacji i ewaluacji Programu 2014–2017, a także zmiany systemu ochrony zabytków wprowadzonej ustawą z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw. Cel główny dzieli się na trzy cele szczegółowe, zawierające kierunki działań.

CEL SZCZEGÓŁOWY 1 Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego

Kierunek działania 1.1. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym

1. Szkolenia dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym, w tym pracowników merytorycznych, z

uwzględnieniem zagadnień planowania przestrzennego i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami

2. Budowanie zasobu wiedzy o ochronie dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym, regionalnym i centralnym
3. Merytoryczne wsparcie procesu planowania i rewitalizacji w gminach
4. Konkurs Generalnego Konserwatora Zabytków nagradzający gminy za modelowe wdrażanie programów opieki nad zabytkami

Kierunek działania 1.2. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym

1. Wspieranie rozwijania kompetencji zawodowych pracowników służb konserwatorskich
2. Ewaluacja stosowanych standardów i metod konserwatorskich
3. Wsparcie działań dokumentacyjnych zasobu zabytkowego
4. Powołanie Centrum Architektury Drewnianej

CEL SZCZEGÓŁOWY 2 Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami

Kierunek działania 2.1. Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami

1. Upowszechnianie standardów i metod konserwatorskich dla wybranych zasobów zabytkowych (wybór zasobów, wypracowanie zaleceń dla opiekunów zasobu zabytkowego dotyczących metod konserwacji, adaptacji, dokumentacji i badań, upowszechnianie przez bazę wiedzy).

Kierunek działania 2.2. Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego

1. Podniesienie bezpieczeństwa zasobów ruchomych przez sprzyjanie intensyfikacji współpracy z opiekunami zabytków przez właściwe służby i instytucje

CEL SZCZEGÓŁOWY 3 Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego

Kierunek działania 3.1. Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości

1. Kampania społeczno-edukacyjna w mediach, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i dostępności zabytków dla osób z niepełnosprawnościami
2. Tworzenie narzędzi edukacyjnych dla szkół i instytucji kultury, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Kierunek działania 3.2. Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami

KONCEPCJA PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU DO ROKU 2030

Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju została przyjęta przez Radę Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r. Dokument określa zasady polityki państwa w dziedzinie przestrzennego zagospodarowania kraju w perspektywie najbliższych kilkunastu lat.

Polityka przestrzennego zagospodarowania kraju realizuje cele rozwoju kraju w odniesieniu do całości przestrzeni polskiej. Biorąc pod uwagę nowy paradygmat polityki rozwoju cel strategiczny (ponadczasowy) polityki przestrzennego zagospodarowania kraju można określić następująco: Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie.

Tak sformułowany cel – przy doborze odpowiednich celów cząstkowych oraz instrumentów wdrożeniowych – realizowany jest przez wszystkie podmioty publiczne wykonujące zadania rozwojowe w zakresie swoich kompetencji na różnych poziomach zarządzania, w różnych obszarach tematycznych i w odniesieniu do różnych terytoriów.

Drogą do zapewnienia realizacji celu strategicznego polityki przestrzennego zagospodarowania kraju jest koncentracja działań podmiotów publicznych w wybranych obszarach tematycznych i na wyodrębnionych terytoriach. w odniesieniu do diagnozy sytuacji, uwarunkowań oraz trendów rozwojowych sformułowano sześć wzajemnie powiązanych celów polityki przestrzennego zagospodarowania kraju w horyzoncie roku 2030:

Cel 1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w

przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności;

Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów;

Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej;

Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski;

Cel 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa;

Cel 6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

Koncepcja wskazuje, iż wzmocnienie ładu przestrzennego na poziomie zarządzania zasobem krajobrazów kulturowych i przyrodniczych będzie jednocześnie służyło wdrożeniu zapisów Konwencji Krajobrazowej Rady Europy. Podstawowymi formami ochrony krajobrazów powinny zostać formy dotychczas stosowane: parki krajobrazowe, pomniki historii, parki kulturowe oraz – dla obiektów rangi międzynarodowej – wpis na listę dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego UNESCO.

Stwierdzono, że promocja dziedzictwa kulturowego wpłynęła na wzrost rozpoznawalności i atrakcyjność polskiej przestrzeni. Dbłość o spuściznę kultury dawnych mieszkańców ziem polskich i wspieranie zachowanych tradycji lokalnych sprzyjały rozwojowi turystyki i wspomagają proces identyfikacji tożsamości kulturowej migrantów. Krajobraz ważny dla historii kultury jest chroniony na równi z krajobrazami charakterystycznymi dla regionów geograficzno- przyrodniczych w zintegrowanej z siecią przyrodniczą rozwiniętej sieci parków kulturowych i pomników historii.

NARODOWA STRATEGIA ROZWOJU KULTURY NA LATA 2004 – 2013 ORAZ
UZUPEŁNIENIE STRATEGII NA LATA 2004 – 2020

Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zostały zawarte w dokumencie o nazwie Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013 (przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r.) oraz jego uszczegółowieniu „Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020” (przyjętym w 2005 r.). Są to rządowe dokumenty tworzące ramy dla nowoczesnego mecenatu państwa w sferze kultury, a przede wszystkim dla nowocześnie pojmowanej polityki kulturalnej państwa, funkcjonującej w warunkach rynkowych, w połączeniu z perspektywami kolejnych okresów programowania Unii Europejskiej.

Głównym celem strategii jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturalnego regionów w Polsce.

Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury jest Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004-2013”. w programie zapisano następujące priorytety i działania:

Priorytet 1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe

Działania realizowane w ramach niniejszego priorytetu mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja działań pozwoli na zwiększenie atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

Działanie 1.1. Budowa nowoczesnych rozwiązań organizacyjno-finansowych w sferze ochrony zabytków;

Działanie 1.2. Kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne;

Działanie 1.3. Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych.

Priorytet 2. Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego

Działanie 2.1. Rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego;

Działanie 2.2. Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wwozem, wywozem i przewozem przez granicę.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020, opracowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w 2005 r., zawiera ważny z punktu widzenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”.

Priorytet i tego Programu dotyczy rewaloryzacji zabytków nieruchomych i ruchomych. Celami tego priorytetu są:

- poprawa stanu zachowania zabytków,
- zwiększanie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym także liczby stanowisk archeologicznych),
- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele inne niż kulturalne,
- zwiększenie roli zabytków i muzealiów w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,
- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji,
- zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego.

5.2 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM I WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZKIM

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO

Obecnie obowiązująca Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do 2020 r. - Plan modernizacji 2020+ została przyjęta uchwałą nr XLI/693/13 przez Sejmik Województwa Kujawsko-Pomorskiego dnia 21 października 2013 r. Misja rozwoju województwa zapisana w treści dokumentu brzmi Kujawsko-

pomorskie - człowiek, rodzina, społeczeństwo. Aby to osiągnąć strategia wyznacza priorytety i cele działań.

Dla miasta istotne są zapisy priorytetu Modernizacja przestrzeni miast i wsi, w ramach którego znajduje się cel Obszary wiejskie (których integralną częścią są także lokalne ośrodki rozwoju - małe miasta i wiejskie siedziby gmin) - o zróżnicowanym charakterze funkcjonalnym, cechujące się licznymi problemami gospodarczymi i często wymagające aktywizacji społeczno-gospodarczej. Głównym kierunkiem interwencji jest stymulowanie rozwoju społecznego (kluczowa rola usług publicznych szczególnie dla kształtowania właściwych postaw społecznych) oraz lokalnych rynków pracy. Ten poziom polityki terytorialnej w rejonach tradycyjnego rolnictwa ma decydujące znaczenie dla aktywizacji mieszkańców wiejskich, jest także odpowiedzialny za lokalne aspekty rozwoju społecznego i gospodarczego.

W ramach celu znajduje się cel strategiczny Tożsamość i dziedzictwo, związany ściśle z dziedzictwem kulturowym i historycznym regionu. W ramach celu zamierza się podjąć działania na rzecz opracowania i realizacji założeń polityki kulturalnej województwa (co pozwoli na pełną koordynację działalności wszystkich podmiotów funkcjonujących w kulturze) oraz edukacji kulturalnej społeczeństwa (zarówno w edukacji formalnej - na wszystkich poziomach kształcenia, jak i w edukacji nieformalnej). Są to zagadnienia realizujące także cele rozwoju społecznego - istotne dla szeroko rozumianego rozwoju społecznego. Nie wyklucza się, że polityka kulturalna zostanie w przyszłości objęta wojewódzkim programem rozwoju.

Dziedzictwo regionu, świadczące o tym jacy jesteśmy, wymaga zachowania (m.in. tradycyjnej kultury wiejskiej, ginących zawodów, cudów architektury, przyrody, powstających drobnych kolekcji, zbiorów muzealnych i skansenów), odpowiedniej ekspozycji, poprawy dostępności, a także prezentacji w atrakcyjnej dla różnych osób formie. Dopiero dzięki stworzeniu warunków do wzbudzania ciekawości posiadanymi dobrami, wartościami, oddziaływanie na wiele zmysłów, możliwe jest zrozumienie, budzi się właściwy szacunek, zainteresowanie, chęć pogłębiania wiedzy i czynne włączenie się w działania na rzecz zachowania i upowszechniania posiadanego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego. Wobec powyższego, niezbędna jest waloryzacja obiektów materialnych dziedzictwa kulturowego regionu oraz oszacowanie „wartości marketingowej” wojewódzkich zasobów przyrody i krajobrazu przyrodniczo-kulturowego, koniecznych także dla budowy marki województwa. Poza tym wspierane

będą w szczególności przedsięwzięcia umożliwiające atrakcyjny, interaktywny, oryginalny, wielozmysłowy kontakt z dziedzictwem regionu.

Powyższe zapisy realizowane będą w ramach następujących kierunków działań:

1. Budowa tożsamości regionalnej województwa
2. Zachowanie oraz promocja dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego regionu
3. Wsparcie działań ratowniczych tradycyjnej kultury wiejskiej, ginących zawodów, cudów architektury, przyrody, powstających drobnych kolekcji, zbiorów muzealnych i skansenów, będących częścią środowiska kulturowego województwa
4. Rozwój oferty kulturalnej o znaczeniu regionalnym, krajowym i międzynarodowym
5. Promocja marki województwa

Należy jednak zwrócić uwagę, iż w świetle Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami powyższe zapisy są bardzo ogólne i trudno doszukać się konkretnych odniesień do potrzeb miasta. Mimo to, cele przedstawione w niniejszym Programie są zgodne z kierunkami rozwoju województwa, co może przyczynić się do ich dokładniejszej realizacji.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO

Plan zagospodarowanie przestrzennego województwa został przyjęty uchwałą Sejmiku Województwa Kujawsko – Pomorskiego nr XI/135/03 z dnia 26 czerwca 2003 r. Cele i działania Planu zawarte są w rozdziale V Polityka zagospodarowania przestrzennego województwa. W nim wyróżnić można zapisy dotyczące Miasta, występujące w celach operacyjnych:

3.3 Kierunki ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego i kulturowego

Dla podniesienia konkurencyjności i atrakcyjności regionu konieczne jest podjęcie działań prowadzących do zachowania i pełnego wykorzystania turystycznych walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego poprzez:

- poprawę zagospodarowania istniejących szlaków turystycznych
- rozwój agroturystyki na bazie walorów przyrodniczo-krajobrazowych i kulturowych.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO NA LATA 2017 – 2020

Program Opieki nad Zabytkami Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2017- 2020 przyjęto uchwałą nr XXXI/518/17 przez Sejmik Województwa Kujawsko-Pomorskiego dnia 24 kwietnia 2017 r. Dokument przedstawia szereg celów i kierunków działania w zakresie zachowania dziedzictwa kulturowego na obszarze województwa kujawsko- pomorskiego. Zapisy te są w dużej mierze zgodne z kierunkami zawartymi w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Miasta Golub-Dobrzyń. W ramach celów do realizacji wyznaczono następujące działania:

Cel 1. Zachowanie dziedzictwa materialnego

1. Kierunek działań: Ochrona ustawowa

Działania:

- wspieranie starań o nadanie tytułu pomnika historii obiektom będącym w fazie wstępnej procedury: zespół spichlerzy w Grudziądzu, zespół uzdrowiskowy w Ciechocinku. Radzyń Chełmiński – zamek;
- wspieranie działań samorządów lokalnych zmierzających do nadania kolejnym obiektom statusu pomnika historii;
- wspieranie prac zmierzających do powoływania nowych parków kulturowych;
- wspieranie działań zmierzających do poszerzania listy obiektów wpisanych do rejestru zabytków, na przykład poprzez odpowiednie wymogi konkursowe;
- propagowanie i wspieranie prac przy aktualizacji i uzupełnianiu wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków.

2. Kierunek działań: Prace konserwatorskie i restauratorskie

Działania:

- kontynuacja współfinansowania prac konserwatorsko-restauratorskich. rewitalizacyjnych i ratunkowych przy obiektach nieruchomych i ruchomych, wpisanych do rejestru zabytków oraz doskonalenie zasad przyznawania dotacji;
- kontynuacja rozpoczętych prac remontowych, konserwatorskich i adaptacyjnych obiektów zabytkowych, będących własnością Samorządu Województwa;
- kontynuacja wsparcia nowych inicjatyw zmierzających do ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego oraz rozwój infrastruktury obiektów istniejących;
- wspomaganie działań rewaloryzacyjnych i rewitalizacyjnych zdegradowanych cennych obiektów i obszarów o znaczeniu historycznym;
- wspomaganie działań konserwatorsko-restauracyjnych przy zabytkowych układach urbanistycznych i ruralistycznych;

3. Kierunek działań: Edukacja

Działania:

- wspomaganie organizacji szkoleń i wykładów związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego;
- wspomaganie organizacji konkursów o charakterze edukacyjnym;
- nagradzanie działań przyczyniających się do zachowania bądź przywracania historycznych wartości zasobów dziedzictwa kulturowego województwa.

4. Kierunek działań: Ład przestrzenny

Działania:

- wspomaganie przedsięwzięć zmierzających do identyfikacji zachowanych najcenniejszych krajobrazów kulturowych województwa;
- wspomaganie przedsięwzięć zmierzających do zachowania i kształtowania ładu przestrzennego z utrzymaniem właściwej ekspozycji obiektów zabytkowych i dostosowywaniem nowej zabudowy do wartości historycznych miejsc.

5. Kierunek działań: Dokumentacja i popularyzacja

Działania:

- współfinansowanie prac badawczych i dokumentacyjnych obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków jako integralnej części procesów konserwatorskich, z uwzględnieniem faktu, iż działania na poziomie dokumentacyjnym poprzedzają proces prac konserwatorskich i budowlanych, stanowiąc niejednokrotnie poważne obciążenie finansowe dla beneficjenta. W przypadku badań archeologicznych dokumentacja stanowi jedyną formę ochrony stanowisk, które po eksploracji przestają istnieć fizycznie. Na szczególną uwagę zasługiwać powinny:

- badania architektoniczne,
- badania na obecność polichromii,
- dokumentacja rysunkowo-pomiarowa,
- opracowania monograficzne i studialne,
- projekty architektoniczne związane z adaptacją obiektów i obszarów zabytkowych,
- dokumentowanie działalności antropogennej w oparciu o badania archeologiczne.

Cel 2. Zachowanie dziedzictwa niematerialnego

1. Kierunek działań. Ochrona

Działania:

- wspieranie działań zmierzających do ochrony niematerialnego dziedzictwa kultury województwa.

2. Kierunek działań: Edukacja

Działania:

- wspieranie działań edukacyjnych w zakresie znaczenia, wartości i ochrony niematerialnego dziedzictwa kultury województwa;
- wspomaganie działań w obszarze digitalizacji najcenniejszych zasobów folkloru słownego i ich udostępniania;
- wspieranie konkursów związanych z kulturą niematerialną regionu

3. Kierunek działań: Zachowanie

Działania:

- aktywizacja środowisk lokalnych poprzez przywracanie dawnych praktyk tanecznych i muzycznych;
- wspieranie i upowszechnianie „ginących zawodów”.

4. Kierunek działań: Dokumentacja i badania

Działania:

- wspieranie badań i tworzenie dokumentacji dotyczącej zjawisk z zakresu dziedzictwa niematerialnego, w szczególności tradycyjnych zwyczajów ludowych, regionalnej muzyki i tańca oraz folkloru słownego.

Cel 3. Kultywowanie tradycji regionalnych

1. Kierunek działań: Rekonstrukcja, konserwacja i zabezpieczanie

Działania:

- wspomaganie działań z zakresu rekonstrukcji, konserwacji i zabezpieczenia zabytkowych strojów i rekwizytów, służących do kultywowania zwyczajów ludowych na terenie województwa.

2. Kierunek działań: Dokumentacja

Działania:

- wspieranie przedsięwzięć zmierzających do dokumentowania zjawisk i zwyczajów ludowych, ze względu na ich wyjątkową wartość dla budowania tożsamości regionalnej oraz unikatowość w skali ogólnopolskiej.

3. Kierunek działań: Edukacja i popularyzacja

Działania:

- wspomaganie organizacji konkursów dotyczących tradycji w celu jej popularyzacji;
- wspomaganie realizacji zajęć edukacyjnych prowadzonych w gwarze lokalnej w wybranych przedszkolach i szkołach na terenie województwa;

- wspieranie przedsięwzięć mających na celu tworzenie skansenów;
- wspomaganie tworzenia digitalizacji najcenniejszych zasobów folkloru słownego i ich udostępniania;
- aktywizacja środowisk poprzez organizowanie warsztatów nauki rękodzieła, budownictwa instrumentów czy nauki gry na instrumentach tradycyjnych;
- wspieranie zajęć z twórcami i rzemieślnikami, dotyczących przekazywania ich umiejętności.

4. Kierunek działań: Pielęgnacja tradycji

Działania:

- propagowanie idei organizacji konkursów architektonicznych na obiekty nowe, wprowadzane w tkankę historyczną lub projekty adaptacji obiektów zabytkowych;
- wspieranie i promocja twórczości ludowej;
- wspomaganie działań zmierzających do realizacji projektów ukierunkowanych na promocję tradycji lokalnych.

Cel 4. Wzrost świadomości społecznej dla ochrony dziedzictwa kulturowego

Kierunek działań: Popularyzacja wiedzy o znaczeniu i konieczności ochrony

Działania:

- wspieranie organizacji konkursów dla dzieci i młodzieży z zakresu ochrony dóbr kultury;
- wspieranie w oparciu o istniejące mechanizmy (m.in stypendia, granty, otwarte konkurs ofert w ramach pożytku publicznego) działań popularyzatorskich, edukacyjnych i naukowych związanych z opieką i ochroną dziedzictwa kulturowego, takie jak:
 - opracowania syntetyczne i monograficzne dotyczących dziedzictwa kulturowego województwa w jego wymiarze materialnym i niematerialnym,
 - przewodniki, vademeca. Informatory,
 - materiały informacyjne i promocyjne związane z obiektami objętymi ochroną

prawną. wspieranie w ramach istniejących regulacji prawnych wydawnictw związanych z dziedzictwem kulturowym (wydawnictwa książkowe, audiobooki, materiały filmowe i inne) ze zbiorów własnych instytucji z terenu województwa.

- wspieranie działań podnoszących świadomość społeczną w zakresie ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym. w tym:

- szkoleń, prelekcji, spotkań, publikacji propagujących ideę parków kulturowych;

- szkoleń, prelekcji, spotkań, publikacji propagujących pozytywne wzorce i rozwiązania z dziedziny ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym z obszaru kraju i Europy, celem promocji dobrych praktyk w tym zakresie.

- wspieranie działań służących propagowaniu dziedzictwa kulturowego regionu poprzez środki przekazu elektronicznego i massmedia, w tym:

- rozwój stron internetowych, związanych z problematyką dziedzictwa kulturowego regionu, administrowanych przez Samorząd Województwa,

- digitalizację i upowszechnianie poprzez sieć www materialnych i niematerialnych zasobów kulturowych regionu,

- tworzenie materiałów multimedialnych, filmowych i radiowych.

Cel 5. Wzrost konkurencyjności regionu

1. Kierunek działań: Ochrona

Działania:

- generowanie współpracy różnych podmiotów dla tworzenia kompleksowych opracowań ochrony i wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturowego, możliwych do adaptacji w działaniach turystycznych i popularyzatorskich.

2. Kierunek działań: Promocja

Działania:

- kontynuacja działań Samorządu Województwa w zakresie imprez i wydarzeń promujących dziedzictwo kulturowe regionu;

- udział w targach turystycznych krajowych i zagranicznych;

- wspomaganie przedsięwzięć promujących najcenniejsze dla województwa obiekty o wartościach kulturowych, istniejące szlaki kulturowe czy markowe produkty turystyczne związane z dziedzictwem kulturowym;
- współpraca przy tworzeniu publikacji promujących dziedzictwo kulturowe województwa;
- wspieranie mechanizmów umożliwiających działania związane z promocją lokalnego dziedzictwa kulturowego poprzez wydarzenia i imprezy kulturalne, formy widowiskowe i rekonstrukcyjne. Wśród nich:
 - zakup lub wytwarzanie strojów, eksponatów, rekwizytów dla potrzeb grup kultywujących miejscowe tradycje, sztukę, obrzędowość, zwyczaje lub rekonstruujących wydarzenia historyczne związane z regionem,
 - tworzenie infrastruktury czasowej lub trwałej dla potrzeb wydarzeń i imprez kulturalnych,
 - zakup lub wytwarzanie niezbędnych rekwizytów, narzędzi, eksponatów związanych z utrzymaniem, kultywowaniem bądź wskrzeszaniem tradycyjnych zawodów i rzemiosł.
- popularyzacja obiektów o statusie pomnika historii;
- popularyzacja powołanych parków kulturowych.

3. Kierunek działań Edukacja

Działania:

- wsparcie przy organizacji prelekcji, spotkań, publikacji związanych z ukazaniem możliwości rozwoju małego biznesu, wraz z rozwojem infrastruktury, w powiązaniu z obszarami o walorach kulturowych; miejsca noclegowe, mała gastronomia, wypożyczalnie sprzętu turystycznego, usługi przewodników itp.;
- upowszechnianie informacji na temat dostępnych stypendiów, grantów i innych form wsparcia działań pozakonserwatorskich. związanych z opieką, ochroną, edukacją i popularyzacją dziedzictwa kulturowego regionu.

4. Kierunek działań: Zagospodarowanie

Działania:

- wspieranie rozwoju turystyki bazującej na kulturowym dziedzictwie regionu;
- wspomaganie tworzenia tras turystycznych i produktów turystycznych w oparciu o zasoby dziedzictwa, łączących elementy materialne i niematerialne;
- wspomaganie działań w zakresie kompleksowego zagospodarowania istniejących szlaków kulturowych, zarówno tych o znaczeniu międzynarodowym, jak i regionalnym;
- wspieranie i kształtowanie rozwoju turystyki kulturowej o charakterze religijnym, sentymentalnym czy tematycznym;
- wykorzystanie tożsamości kulturowej regionu jako czynnika marketingowego.

Program wojewódzki prezentuje również potencjalne źródła finansowania prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach oraz innych działań związanych z rewitalizacją obiektów zabytkowych oraz zespołów urbanistycznych i ruralistycznych.

5.3 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE POWIATU

POWIATOWY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU GOLUBSKO-DOBRZYŃSKIEGO

Na rok 2019 powiat golubsko-dobrzyński nie posiada opracowanego Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami.

5.4 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIASTA GOLUB-DOBRZYŃ

Studium w swojej treści w celu ochrony wartości środowiska kulturowego wyznacza następujące strefy ochrony konserwatorskiej

Strefa „A” pełnej ochrony konserwatorskiej - struktury przestrzennej zespołu staromiejskiego, obejmująca swym zasięgiem obszar średniowiecznego miasta, w granicach zaznaczonych na planszy kierunków zagospodarowania przestrzennego. Granice strefy „A” pokrywają się w całości z granicami wyznaczonymi w poprzednim Studium i w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. W obrębie strefy obowiązują następujące zasady ochrony:

- trwale zachowanie i rewaloryzacja historycznego układu urbanistycznego we wszystkich jego elementach bez zmiany przebiegu ulic i linii zabudowy,
- zachowanie parcel i utrwalenie podziałów w elewacjach i bryłach budynków oraz we wnętrzu bloków zabudowy,
- zachowanie proporcji wysokościowych,
- utrzymanie historycznej formy architektonicznej poszczególnych obiektów (gabaryty wysokościowe, forma dachu i rodzaj pokrycia, kompozycja i wystrój elewacji, forma i rodzaj stolarki okiennej i drzwiowej);
- zapewnienie zachowania walorów funkcjonalnych i użytkowych historycznych obiektów;
- zagospodarowanie na nowe funkcje pod rygorem utrzymania walorów zabytkowych historycznych obiektów;
- zachowanie historycznego systemu obronnego i historycznych założeń przestrzennych,
- usunięcie lub przebudowa obiektów kolidujących z historycznym układem i lokalną architekturą;
- dostosowanie zabudowy w przypadku jej uzupełniania lub wymiany do historycznej kompozycji urbanistycznej w skali zespołu i budynku;
- obowiązek uzgadniania wszelkiej działalności inwestycyjnej, w tym remontów i modernizacji oraz budowy infrastruktury komunikacyjnej i technicznej, zagospodarowanie terenu, w tym prac dot. drzewostanu (wycinka, pielęgnacja

drzewostanu i wprowadzanie nowych nasadzeń zieleni) z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Strefa „B1” ochrony konserwatorskiej - struktur przestrzennych o wartości kulturowej poza zespołem staromiejskim, obejmująca swym zasięgiem wzgórze zamkowe, łącznie z zespołem dworsko-parkowym, miejską zabudowę dawnego Przedmieścia Zamkowego, obszar wokół średniowiecznego miasta w sąsiedztwie Drwęcy oraz historyczną przeprawę mostową na Drwęcy wraz z fragmentem Przedmieścia Dobrzyńskiego. Wyznaczona została szerzej aniżeli strefa „B” ochrony konserwatorskiej w poprzednim Studium i miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, w sposób zaznaczony na planszy Kierunków zagospodarowania przestrzennego. W obrębie strefy „B1” obowiązują następujące zasady ochrony:

- zachowanie historycznych elementów dawnego rozplanowania, szczególnie historycznego przebiegu ulic i linii zabudowy;
- zachowanie struktury historycznych budowli z wystrojem i artykulacją architektoniczną w przypadku podejmowania ich remontów i modernizacji;
- dostosowanie skali, bryły i formy architektonicznej nowej zabudowy do zabudowy istniejącej o wartościach kulturowych;
- dostosowanie współczesnych funkcji do wartości historycznych obiektów;
- sukcesywna likwidacja lub przebudowa obiektów dysharmonizujących; w przypadku uzupełnienia lub wymiany zdekapitalizowanej zabudowy – dostosowanie jej do dawnej funkcji,
- utrzymanie przebiegu traktów historycznych, a szczególnie drogi z Brodnicy (ul. Brodnicka), drogi z Kowalewa i Wąbrzeźna (ul. PTTK), drogi z Torunia przez Ciechocin (ul. Toruńska),
- zachowanie historycznej zabudowy przedmiejskiej oraz podmiejskiej rezydencjonalnej;
- zachowanie dawnych założeń przestrzennych, ogrodowych, obronnych oraz cmentarzy czynnych i zamkniętych wraz z ich historycznym wyposażeniem;
- zachowanie historycznego parku podworskiego, w granicach wskazanych na rysunku planu, gdzie wszelkie prace rewaloryzacyjne, dot. drzewostanu,

zagospodarowania terenu, w tym związane z infrastrukturą techniczną należy prowadzić w uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków;

- prowadzenie wszelkiej działalności inwestycyjnej, w tym remontów i modernizacji oraz budowy infrastruktury komunikacyjnej i technicznej, zagospodarowanie terenu, w tym prac dot. drzewostanu (wycinka, pielęgnacja drzewostanu i wprowadzanie nowych nasadzeń zieleni) w uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków

Strefa „B2” bezpośredniej ochrony obiektu zabytkowego - kościoła w Dobrzyniu, wpisane go do rejestru zabytków, obejmująca teren dawnego rynku wraz z zabudową na jego obrzeżach. Zasięg strefy „B2” jest nieco szerszy od strefy „Z” bezpośredniej ochrony obiektu zabytkowego, tj. kościoła w Dobrzyniu, wyznaczonej w poprzednim Studium i miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Obejmuje obszar zaznaczony na planszy Kierunków zagospodarowania przestrzennego. W jej obrębie obowiązują następujące zasady ochrony:

- zachowanie historycznych elementów dawnego rozplanowania, szczególnie historycznego przebiegu ulic, zarysu rynku z historyczną zabudową w jego otoczeniu i linii zabudowy;
- zachowanie struktury historycznych budowli z wystrojem i artykulacją architektoniczną w przypadku podejmowania ich remontów i modernizacji;
- dostosowanie skali, bryły i formy architektonicznej nowej zabudowy do zabudowy istniejącej o wartościach kulturowych;
- dostosowanie współczesnych funkcji do wartości historycznych obiektów;
- w strefie tej obowiązuje nakaz opracowania elewacji budynków szczególnie uważnie pod względem estetycznym i zakaz wprowadzania zabudowy o charakterze pawilonowym;
- wszelkie inwestycje dot. zagospodarowania terenu oraz usunięcie drzew i krzewów wymaga zgłoszenia i uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków;
- prowadzenie wszelkiej działalności inwestycyjnej, w tym remontów i modernizacji oraz budowy infrastruktury komunikacyjnej i technicznej, zagospodarowanie terenu, w tym prac dot. drzewostanu (wycinka, pielęgnacja

drzewostanu i wprowadzanie nowych nasadzeń zieleni) wymaga uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Strefa „K” ochrony układu urbanistycznego Dobrzynia - obejmująca obszar miejskiej zabudowy dawnego Dobrzynia, łącznie z terenem dawnej dzielnicy żydowskiej. Zasięg strefy niemal w całości pokrywa się z jej przebiegiem, ustalonym w poprzednim Studium i obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, za wyjątkiem rejonów historycznej przeprawy mostowej na Drwęcy, włączonych do strefy „B1” ochrony konserwatorskiej. W obrębie strefy „K” obowiązują następujące zasady ochrony:

- należy zachować istniejący układ kompozycji urbanistycznej i proporcje wysokościowe,
- należy zachować strukturę historycznych budowli z wystrojem i artykulacją architektoniczną w przypadku podejmowania ich remontów i modernizacji;
- skalę, bryły i formy nowej i modernizowanej zabudowy należy dostosować do istniejącej, wszelkie inwestycje, dot. nadbudowy, rozbudowy i przebudowy oraz realizacji nowej zabudowy, których powierzchnia zabudowy przekraczałaby 70 m², lub maksymalna wysokość przekraczałaby 6 m wymagają uzgodnienia Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków,
- obiekty obsługi technicznej miasta należy przysłonić zielenią izolacyjną;
- nie dopuszcza się lokalizacji wszelkich obiektów kubaturowych, w tym składów, magazynów, baz, hurtowni i innych obiektów, mogących przysłonić widok na Stare Miasto;

Strefa „E” ochrony ekspozycji zabytkowego układu urbanistycznego Starego Miasta i Zamku w Golubiu - poszerzona względem strefy „E” wyznaczonej w poprzednim Studium i planach zagospodarowania przestrzennego o tereny po stronie północnej i zachodniej zamku oraz po stronie wschodniej Starego Miasta. W niniejszym opracowaniu odstępuje się od obejmowania strefą „E” ochrony ekspozycji obszaru całego miasta Dobrzynia. W jej obrębie obowiązują następujące zasady ochrony:

- zalecenie porządkowania lub usunięcia substandardowej zabudowy z obszaru u stóp zamku i przedpola Starego Miasta;
- sukcesywna likwidacja lub przebudowa obiektów dysharmonizujących;

- nie dopuszczenie do budowy obiektów, których wysokość mogłaby stanowić przesłone widokową i dysonans w krajobrazie kulturowym;
- nie dopuszczenie do tworzenia przesłon widokowych z zieleni wysokiej, za wyjątkiem konieczności wytworzenia przesłon dla obiektów istniejących, stanowiących dysonans przestrzenny;
- zalecenie maksymalnego zachowania ukształtowania terenu i zieleni, szczególnie naturalnej roślinności i zadrzewień na stokach (np. na terenach po północnej stronie zamku), które powinny być wyłączone z zabudowy, a ponadto zieleni w dolinie Drwęcy wraz z systemami rowów i stawów;
- planowanie lokalizacji obiektów kubaturowych, naziemnej infrastruktury technicznej, w tym obwodnicy Golubia itp. należy poprzedzić studiami krajobrazowymi;
- obowiązek zgłoszenia i uzyskania opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w przypadku podejmowania wszelkich inwestycji, których maksymalna wysokość przekraczała by 14 m;
- obowiązek uzgadniania wszelkiej działalności inwestycyjnej, w tym remontów i modernizacji oraz budowy infrastruktury komunikacyjnej i technicznej z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków

Strefa „OW” ochrony archeologicznej - pokrywająca się ze strefą „B” ochrony konserwatorskiej dla miasta Golubia, wyznaczoną w aktualnie obowiązującym miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego i w poprzednim Studium oraz stanowiska archeologiczne, oznaczone na rysunku planu. Dla terenów objętych strefą „OW” i w granicach stanowisk archeologicznych ustala się:

- obowiązek uzgadniania z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków projektów decyzji o warunkach zabudowy i lokalizacji inwestycji celu publicznego;
- obowiązek uzgadniania wszelkich zmian dotychczasowego użytkowania;
- wszelkie prace ziemne prowadzone w związku z realizowanymi inwestycjami mogą się odbywać wyłącznie po uzgodnieniu i za zezwoleniem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Studium podkreśla znaczenie zabytków wpisanych do rejestru zabytków, jako o najwyższym znaczeniu dla gminy, ale wskazuje również, iż dla szeregu obiektów i obszarów o wartościach zabytkowych i kulturowych, nie wpisanych do rejestru zabytków, w tym dla obiektów i obszarów, postulowanych w niniejszym Studium do objęcia ochroną prawną wskazane jest kontynuowanie, bądź ustanowienie ochrony konserwatorskiej w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Podlegają one nadzorowi Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Przed przystąpieniem do planowanych prac konserwatorskich, remontowych, adaptacyjnych, modernizacyjnych i rewaloryzacyjnych wymagane jest uzyskanie wytycznych WKZ oraz uzgodnienie z WKZ zakresu remontów, przebudowy oraz wszelkich zmian na zewnątrz i wewnątrz w strukturze budynków oraz uzgodnienie zakresu zmian w zagospodarowaniu terenów przypadku terenów zieleni komponowanej i towarzyszącej zabudowie oraz stanowisk archeologicznych.

Ponadto w stosunku do stanowisk archeologicznych zachodzi obowiązek uzgadniania z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków na etapie wydawania decyzji administracyjnych wszelkich planowanych inwestycji, w skład których wchodzi prace ziemne, naruszające strukturę gruntu. Uzgodnieniu podlega także zakres badań archeologicznych, które należy prowadzić w uzgodnieniu i za pozwoleniem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

MIEJSCOWY PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO OBEJMUJĄCY OBSZAR STAREGO MIASTA ORAZ REJON ZAMKU

Dokument przyjęty został uchwałą nr XIV/103/2003 Rady Miejskiej w Golubiu-Dobrzyniu i w swojej treści zawiera następujące zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków (w tym krajobrazu kulturowego):

1. Remonty, modernizacje oraz wszelkie prace inwestycyjne przy obiektach i w granicach zespołów wpisanych do rejestru zabytków wymagają uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

2. Remonty, modernizacje oraz wszelkie prace inwestycyjne przy obiektach i w granicach zespołów będących w ewidencji konserwatorskiej oraz rekomendowanych do ujęcia w ewidencji wymagają uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.
3. Ustala się zasady zagospodarowania obszaru historycznego rozplanowania miejskiego Starego Miasta, wpisanego do rejestru zabytków. Ochroną konserwatorską obejmuje się wartości kulturowe obszaru:

- 1) historyczne rozplanowanie miejskie;
- 2) układ i pozostałości murów obronnych;
- 3) zachowane pierzeje ulic i placów;
- 4) skalę i charakter zabudowy.

Ustala się zachowanie istniejącego układu i pierzei ulic i placów oraz ustala się jako zasadę uczytelnienie przebiegu i odsłonięcie zachowanych fragmentów murów obronnych, poprzez przeznaczenie terenu wzdłuż murów pod zielen parkową bez prawa zabudowy, oraz wprowadzenie zakazu rozbudowy istniejącej substancji mieszkaniowej.

4. W planie uwzględnia się wyznaczone przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków strefy ochrony konserwatorskiej A i B, wskazane na rysunku planu, oraz ustala się szczególne zasady zagospodarowania dla tych stref:

- 1) strefa A - pełnej ochrony konserwatorskiej struktury przestrzennej zespołu staromiejskiego; obowiązują następujące zasady ochrony:

- zachowanie układu urbanistycznego bez zmiany przebiegu ulic i linii zabudowy,
 - zachowanie parcel i utrwalenie podziałów
- w elewacjach i bryłach budynków oraz wewnątrz bloków zabudowy,
- zachowanie proporcji wysokościowych,
 - zachowanie historycznego systemu obronnego i historycznych założeń przestrzennych,

- w przypadku uzupełniania lub wymiany zabudowę należy dostosować do historycznej kompozycji urbanistycznej w skali zespołu i budynku;

2) strefa B - ochrony konserwatorskiej struktur przestrzennych o wartości kulturowej poza zespołem staromiejskim; obowiązują następujące zasady ochrony:

- zachowanie historycznych elementów dawnego rozplanowania, szczególnie historycznego przebiegu ulic i linii zabudowy,
- w przypadku remontów i modernizacji należy zachować strukturę historycznych budowli, ich wystrój i artykulację architektoniczną,
- dostosowanie skali, bryły i formy architektonicznej nowej zabudowy do zabudowy istniejącej

o wartościach kulturowych,

- dostosowanie współczesnych funkcji do wartości historycznych obiektów,
- sukcesywna likwidacja lub przebudowa obiektów dysharmonizujących,
- w przypadku uzupełnienia lub wymiany zdekapitalizowanej zabudowy - dostosowanie jej do dawnej sytuacji, w celu utrzymania przebiegu traktów historycznych, a szczególnie drogi z Brodnicy (ulica Brodnicka), drogi z Kowalewa i Wąbrzeźna (ulica PTTK), drogi z Torunia przez Ciechocin (ulica Toruńska),
- zachowanie historycznej zabudowy przedmiejskiej oraz podmiejskiej rezydencjonalnej,
- zachowanie dawnych założeń przestrzennych, ogrodowych, obronnych, oraz cmentarzy czynnych i zamkniętych wraz z ich historycznym wyposażeniem.

5. Obejmuje się ochroną historyczny park podworski w granicach wskazanych na rysunku planu. Wszelkie prace rewaloryzacyjne należy prowadzić w uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

6. Ustala się obowiązek uzgadniania wszelkiej działalności inwestycyjnej, w tym remontów i modernizacji oraz budowy infrastruktury komunikacyjnej i technicznej, w granicach stref ochrony konserwatorskiej z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

7. Wyznacza się strefę OW ochrony archeologicznej równą strefie B ochrony konserwatorskiej oraz wskazuje się stanowiska archeologiczne, wyróżnione na rysunku planu oznaczeniem graficznym oraz numerem AZP.

Dla terenów objętych strefą OW i w granicach stanowisk archeologicznych projekty budowlane i projekty zagospodarowania terenu należy uzgodnić z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, w celu szczegółowego określenia zakresu niezbędnych prac archeologicznych związanych z inwestycją. Wszelkie prace ziemne prowadzone w związku z realizowanymi inwestycjami mogą odbywać się wyłącznie za zezwoleniem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

8. Wyznacza się strefę E ochrony ekspozycji, zgodnie z rysunkiem planu. Obowiązują następujące zasady ochrony:

- 1) porządkowanie lub usunięcie substandardowej zabudowy z obszaru u stóp Zamku i przedpola Starego Miasta;
- 2) sukcesywna likwidacja lub przebudowa obiektów dysharmonizujących;
- 3) nie dopuszcza się budowy obiektów, których wysokość mogłaby stanowić przesłonę widokową;
- 4) nie dopuszcza się tworzenia przesłon widokowych z zieleni wysokiej, za wyjątkiem konieczności wytworzenia przesłon dla obiektów istniejących stanowiących dysonans przestrzenny.

Ustala się obowiązek uzgadniania wszelkiej działalności inwestycyjnej w granicach strefy E, w tym budowy infrastruktury komunikacyjnej i technicznej, na etapie wydawania pozwolenia na budowę, z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

9. Podstawę do prac koncepcyjnych i projektowych w obrębie stref A i B oraz OW stanowi „Studium ochrony zasobów kulturowych” nr 157/2000 z dnia 5 października 2000 r., zatwierdzone przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Toruniu.

6. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO MIASTA

6.1 CHARAKTERYSTYKA MIASTA

Golub-Dobrzyń zajmuje powierzchnię 750 ha, położony jest w środkowo-wschodniej części województwa kujawsko-pomorskiego, w powiecie golubsko-dobrzyńskim. Miasto otaczają tereny gminy wiejskiej Golub-Dobrzyń. Historia miasta sięga roku 1258, gdyż właśnie z tego okresu pochodzą dokumenty, w których można odnaleźć wzmiankę o wsi Golub (villa golube). Ostateczne granice administracyjne miasta ustalono w 1951 r. poprzez rozporządzenie Rady Ministrów, na mocy którego z połączenia dwóch miast: Golubia i Dobrzynia powstał jeden organizm miejski o nazwie Golub-Dobrzyń.

Pod względem fizyczno-geograficznym obszar miasta Golub-Dobrzyń leży w obrębie makroregionu Pojezierze Chełmińsko-Dobrzyńskie na granicy mezoregionów Pojezierze Chełmińskie (północna część miasta), Dolina Drwęcy (środkowa część) i Pojezierze Dobrzyńskie (południowa część miasta). Jego rzeźba terenu ma charakter młodoglacjalny i charakteryzuje się znacznymi deniwelacjami terenu. Obszar ten ma bardzo mały wskaźnik jeziorności i niski wskaźnik lesistości. W strukturze użytkowania gruntów przeważają użytki rolne 315 ha (42 % powierzchni miasta) i tereny zurbanizowane 287 ha (38 %). Znaczna jest powierzchnia obszaru miasta zajęta przez lasy, które zajmują 121 ha, co stanowi 16 % ogólnej powierzchni. Niewielki udział mają tereny pod wodami oraz nieużytki, łącznie zajmują 27 ha, co stanowi 4 % powierzchni miasta.

W strukturze sieci osadniczej regionu, Golub-Dobrzyń pełni funkcję wielofunkcyjnego ośrodka ponadlokalnego o zasięgu przestrzennym sięgającym poza obszar powiatu golubsko-dobrzyńskiego.

Pod koniec 2019 r. miasto Golub-Dobrzyń zamieszkiwało 12 271 mieszkańców. Gęstość zaludnienia tej jednostki osadniczej wynosiła 1636 osób na km² i była zdecydowanie wyższa od średniej dla powiatu golubsko-dobrzyńskiego (74 osoby na km²).

Golub-Dobrzyń jest gminą miejską o korzystnym położeniu komunikacyjnym (przez miasto przebiegają drogi wojewódzkie: nr 534 Lipnica – Golub-Dobrzyń – Rypin, nr 554 Golub-Dobrzyń – Kowalewo Pomorskie i nr 555 Golub-Dobrzyń – Zbójno). Uzupełnieniem układu drogowego są drogi powiatowe i gminne. Przez teren miasta przebiegała linia kolejowa Brodnica – Golub-Dobrzyń – Kowalewo Pomorskie,

jednotorowa, niezelektryfikowana zbudowana w latach 1900-1903. Linia kolejowa w 2018 roku przestała istnieć.

Miasto wyróżnia się również pod względem atrakcyjności turystycznej. Czynniki determinujące rozwój turystyki miasta są przede wszystkim: położenie w dolinie rzeki Drwęcy, sąsiedztwo kompleksów leśnych będących siedliskami wielu gatunków ptactwa i zwierzyny łownej oraz bogate zasoby dziedzictwa kulturowego, do których należą m.in.: odrestaurowany zamek krzyżacki – gotycki przebudowany w stylu renesansowym, historyczny układ przestrzenny miasta Golubia z zachowanymi murami obronnymi oraz kościół pw. św. Katarzyny, zbudowany na przełomie XIII i XIV w. Główną funkcją gospodarczą miasta Golub-Dobrzyń jest funkcja produkcyjna i usługowa, w tym przede wszystkim handlowa.

6.2 RYS HISTORYCZNY

Obszar wchodzący w skład dzisiejszego Miasta Golub-Dobrzyń należał w ciągu wieków do dwóch różnych ziem: chełmińskiej i dobrzyńskiej, które oddzielała od siebie rzeka Drwęca. Była ona nie tylko granicą geograficzną, lecz także stanowiła linię graniczną między Polską a państwem zakonu krzyżackiego w latach 1231-1454; w latach 1466-1772 oddzielała woj. chełmińskie od ziemi dobrzyńskiej, a od 1815-1918 oddzielała zabór pruski od rosyjskiego. Powyższe podziały zostawiły piętno na historii opisywanych terenów.

Obecna sieć osadnicza kształtowała się przez kilka tysięcy lat. System hydrograficzny Drwęcy wraz z jej dopływami stwarzał korzystne warunki do rozwoju. Pierwsze ślady obozowisk ludzkich na tych terenach pochodzą sprzed 8000 lat (odkryte zostały w okolicach Węgierska). W IX-X w. w okresie plemiennej organizacji Polan, obszar obecnego powiatu zamieszkiwany był najprawdopodobniej przez ludność grupy kujawskiej. W X-XI w. obszary leżące na północ od Drwęcy weszły w skład kasztelanii chełmińskiej, zaś tereny położone na południe znalazły się częściowo w kasztelanii rypińskiej i słonskiej (później kikołskiej). Widocznymi do dziś śladami są wczesnośredniowieczne (VIII-XIII w.) grodziska obronne m.in. w Lisewie i Ostrowitem.

Pomiędzy rokiem 1148-1250 biskupstwo włocławskie uzyskało w formie nadania klucz ciechociński oraz dobra ostrowicko-golubskie bez Lisewa i Kowalewa. Już w XII i w początkach XIII w. powstały na tym terenie nowe parafie. Od 1217 r. w wyniku bliskiej granicy z Prusami rozpoczyna się okres ciągłych najazdów pogańskich Prusów (w 1220

roku został zniszczony gród w Kowalewie). Książę Konrad Mazowiecki w celu wstrzymania najazdów pogańskich Prusów sprowadził Krzyżaków na ziemię chełmińską. Krzyżacy wkroczyli do Prus z zamiarem stworzenia własnego państwa i stopniowo zaczęli opanowywać zajęte terytorium.

Około 1275 roku przebudowany został gród w Kowalewie, a obok niego Krzyżacy założyli miasto. Odtąd Kowalewo stało się siedzibą komturstwa. Podobnie postąpili Krzyżacy z przyjętymi dobrami ostrowicko-golubskimi. W ich miejscu utworzyli komturstwo, a pomiędzy 1296-1309 r. wzniesli zamek, który miał strzec przeprawy przez Drwęcę. Około 1293 r. doszło do założenia miasta Golubia w zakolu Drwęcy u podnóża zamku.

W tym czasie Krzyżacy rozpoczęli systematyczne zagospodarowywanie komturstw lokując wiele nowych wsi, sprowadzając kolonistów z Niemiec i Śląska. Do 1410 roku następował intensywny rozkwit gospodarczy omawianych ziem, zwłaszcza Golub nabrał dużego znaczenia ze względu na strategiczne położenie. Mieszczanie golubscy bogacili się handlując z sąsiednią ziemią dobrzyńską. Do roku 1310 władał nią zaprzyjaźniony z Krzyżakami książę Siemowit, później przeszła ona w ręce Władysława Łokietka. W roku 1329 została zajęta przez Krzyżaków i jej okupacja trwała do 1343 r. Panujący od 1378 r. Władysław Opolczyk zastawił, a później sprzedał Krzyżakom - oprócz klucza ciechocińskiego należącego do biskupstwa włocławskiego - ziemię dobrzyńską. Została ona wykupiona w 1404 roku, ale już w 1409 r. została ponownie zajęta przez rycerzy Najświętszej Marii Panny.

Pomyślny rozwój gospodarczy opisywanych ziem zahamowały wojny polsko - krzyżackie z XV w. W latach 1611-1625 tutejsze starostwo dzierżawiła siostra króla Zygmunta III Wazy, Anna. Po śmierci Anny król nadał je drugiej swojej żonie, królowej Konstancji, a potem swojej córce, królownie Annie Katarzynie, wreszcie królowej Cecylii Renacie. W końcu XVII w. aż do zaboru w 1772, starostwo golubskie dzierżawili kolejno członkowie rodzin Szczawińskich, Lubomirskich, Grudzińskich, Denhofów oraz Wesslów.

Okres ożywienia gospodarczego zahamowały wojny szwedzkie z lat 1626-29, 1655-60 i 1703-18. W 1708-10 roku na opisywanym terenie szalała epidemia dżumy. Podczas bezkrólewia w latach 1733-35 teren był plądrowany i rabowany przez wojska rosyjskie. W czasie wojny siedmioletniej (1757-63) przez Golub przeciągały bezustannie wojska pruskie i rosyjskie. W 1769 r. na krótko zajęli Golub konfederaci barscy. Poza tym, do upadku gospodarczego przyczyniła się również egoistyczna polityka szlachty, która

płaciła bardzo niskie podatki oraz zwolniona była z ceł. Po I rozbiorze Polski w 1772 roku władze pruskie rozpoczęły nową politykę, sprowadzając z głębi Prus kolonistów niemieckich, wprowadzając nowe prawa oraz czyniąc niemiecki językiem urzędowym.

Po III rozbiorze Polski w 1795 roku pod okupacją pruską znalazła się większość Kujaw z ziemią dobrzyńską. Terytorium powiatu leżące na południe od Drwęcę weszło w skład prowincji pruskiej pod nazwą Prusy Południowe departament poznański. Po 1796 r. ziemię dobrzyńską podporządkowano władzom w Płocku, a cały obszar znalazł się w powiecie lipnowskim.

Piętno na omawianym obszarze wyryły wojny napoleońskie. W ciągu zimy 1806-1807 stacjonowały tu wojska francuskie obciążając mieszkańców licznymi kontrybucjami oraz dokonując rekwizycji. Po traktacie w Tylży teren całego dzisiejszego powiatu wszedł w skład Księstwa Warszawskiego. Ziemie wokół Golubia włączono do departamentu bydgoskiego, natomiast ziemia dobrzyńska znalazła się w granicach departamentu płockiego

W wyniku postanowień Traktatu Wersalskiego z 1919 roku Golub-Dobrzyń ponownie znalazł się w granicach państwa polskiego.. Po agresji Niemiec na Polskę pomiędzy 6 a 7 września opisywane tereny zajęły wojska hitlerowskie. Od samego początku okupanci rozpoczęli masową eksterminację ludności polskiej. Niemcy wymordowali również prawie wszystkich Żydów zamieszkujących w Dobrzyniu. Podczas tej akcji zniszczono część zabudowań tego miasta w poszukiwaniu złota i kosztowności żydowskich. W Cieszynach koło Golubia hitlerowcy utworzyli obóz będący filią obozu koncentracyjnego w Stutthofie. W wyniku ofensywy wojsk radzieckich w styczniu 1945 roku Niemcy bronili miasta. W wyniku walk Armia Czerwona straciła ponad 30 żołnierzy, by 23 stycznia 1945 roku w południe wkroczyć na ich teren. W krótkim czasie pełnię władzy w regionie przejęła scentralizowana komunistyczna biurokracja partyjno-państwowa. Tereny na północ od Drwęcę należały do powiatu wąbrzeskiego, na południe - do powiatu rypińskiego.

W 1951 r. doszło do połączenia odrębnych dotąd miast Golubia i Dobrzynia w jeden ośrodek miejski. W 1956 roku utworzono odrębny powiat golubsko-dobrzyński, co pozytywnie wpłynęło na rozwój jego stolicy - miasta Golubia-Dobrzynia i otaczającego go rejonu.

W związku z likwidacją powiatów jako jednostek administracyjnych w 1975 roku przestał istnieć powiat golubsko-dobrzyński, reaktywowany ponownie w 1999 r. w wyniku nowej reformy administracyjnej – teren miasta stał się osobną gminą miejską.

6.3 ZABYTKI NIERUCHOME I KRAJOBRAZ KULTUROWY

Golub-Dobrzyń położony jest na granicy dwóch krain geograficznych: ziemi dobrzyńskiej i chełmińskiej, rozdzielonych naturalną granicą -rzeką Drwęca. Rzeka ta już w średniowieczu dzieliła państwo zakonne od księstwa mazowieckiego, a po 1815 r. zabór pruski od rosyjskiego. Na terenie dzisiejszego miasta Golub-Dobrzyń, stanowiącego odrębne jednostki administracyjne, znajdowała się komora celna i przejście graniczne, które zostało zlikwidowane dopiero po odzyskaniu przez Polskę niepodległości.

Miasto Golub-Dobrzyń posiada szereg zabytków wpisanych do gminnej ewidencji zabytków, z których najwięcej spotkać można na tereni starówki golubskiej. Należą do nich zespoły dworsko-parkowe, kościoły, domy, budynki przemysłowe i gospodarcze i inne. Do najważniejszych elementów krajobrazu kulturowego z terenu miasta należy zaliczyć:

Obszar średniowiecznego miasta Golubia

XIII-wieczna wieś przekształcona około 1300 r. w miasto (w 1324 r. jest już rada miejska). Układ obwarowanego miasta przetrwał i jest czytelny. Większość budynków z okresu późniejszego (XVIII i XIX w.) rozlokowanych według XIII-wiecznego rozplanowania. Późniejsze miasto z murami obronnymi, z zachowanym układem rozplanowania, będące reliktem 700-letniej tradycji miejskiej. Bezsporna jest duża wartość zachowanych reliktyw archeologicznych. Bardzo wysoka jest wartość czytelnego układu urbanistycznego zespołu staromiejskiego oraz walory artystyczne poszczególnych obiektów występujących w obszarze. Zachowany i w pełni czytelny, regularny układ ulic, oparty o wytyczone podczas lokacji miasta parcele i ulice. Wyraźne granice obszaru tworzą zarysy dawnej fosy.

Obszar zajmuje teren o zarysie zbliżonym do kwadratu. Centralnym elementem obszaru jest Rynek (dawny plac targowy). W południowowschodniej części dominuje kościół p.w. Świętej Katarzyny. Z narożników Rynku wychodzą ulice pod kątem

prostym, które powtarzają przebieg dawnych traktów, pochodzących z czasów przed lokacją miasta. Ulice wyznaczają zwarte, zbliżone do prostokątów bloki zabudowy. Ulice są wąskie, układ ulic jest dwukierunkowy: północny zachód – południowy wschód oraz północny wschód – południowy zachód. Ulice wychodzące z rynku prowadzą w kierunku dawnych bram miejskich. Czytelny i zachowany układ murów miejskich.

Do najstarszych obiektów pochodzących z przełomu XIII i XIV wieku należą: mury obronne i kościół Świętej Katarzyny z poł. XIV w. Zabudowa jest zróżnicowana pod względem stylu. Liczne klęski od poł. XVII wieku do początku XIX wieku wpłynęły na dużą jej różnorodność. Większość budynków uzyskała swoją dzisiejszą formę w 2 połowie XIX wieku, podczas licznych przebudów i modernizacji, polegających głównie na dobudowie pięter, zmianie wystroju elewacji, wprowadzeniu witryn i balkonów oraz przebudowie wnętrza.

Bardzo wysoką, unikalną w skali miasta wartość środowiska kulturowego podkreśla utrzymanie centrum handlowo – usługowego w obrębie rynku. Obszar utracił rangę ośrodka władzy i administracji, jaką posiadał w okresach historycznych. Obecnie prowadzone są działania, zmierzające do rewitalizacji Starówki Golubskiej.

Wzgórze Zamkowe

W latach 1296-1306 stanął na wzgórzu zamkowym murowany zamek obok, którego znajdowało się od strony zachodniej przedzamcze. Zamek rozbudowany w XVI wieku wraz z zapleczem i ogrodami zajmował stosunkowo duży obszar, później znacznie uszczuplony wskutek sukcesywnego wprowadzania zabudowy u stóp wzgórza na części terenu dawnych ogrodów. Obecnie zamek pełni funkcję muzeum, a w części adaptowany jest do celów turystycznych (restauracja, hotel).

Unikalna w skali kraju wartość jest architektoniczna zamku. Wyjątkowa wartość wzgórza zamkowego jako platformy widokowej o wieloplanowych powiązaniach widokowych, praktycznie we wszystkich kierunkach geograficznych. Na terenie wzgórza udokumentowane stanowisko archeologiczne i pozostałości dawnych ogrodów użytkowych.

Kompozycja obszaru podporządkowana XIV-wiecznym uwarunkowaniom związanym z obronną funkcją obiektu. Decydujące znaczenie dla kompozycji ma naturalne ukształtowanie terenu. Dominantą kompozycji jest bryła zamku średniowiecznego przebudowanego i utrzymującego stylistykę renesansową. Pozostały

obszar to zaplecze zamkowe i turystyczne, polana widokowa, teren dawnych ogrodów użytkowych i stoki, porośnięte roślinnością. Sam zamek utrzymany jest w bardzo dobrym stanie i posiada zachowane w pełni relacje przestrzenne z otaczającym krajobrazem.

Miejska zabudowa dawnego Przedmieścia Zamkowego wraz z przeprawą mostową na Drwęcy z fragmentem Przedmieścia Dobrzyńskiego

Od 2 połowy XV wieku obszar u stóp zamku i po północnej stronie fosy miasta Golubia stopniowo zajmowany był przez zabudowę tzw. Przedmieścia Zamkowego. Początkowo duży udział w powierzchni obszaru miały ogrody i użytki rolne. Na początku XVII wieku Golub wykracza poza swoje dotychczasowe granice i osadnictwo miejskie zaczyna rozwijać się na drugim brzegu rzeki Drwęcy, tworząc Przedmieście Dobrzyńskie. Przeprawa mostowa i zabudowa po obu stronach Drwęcy od 1815 roku stają się elementami przejścia granicznego pomiędzy przyłączonym do Prus Golubiem a Dobrzyniem, przynależnym do nowo utworzonego Królestwa Kongresowego. Rozdzielenie obu miast trwa aż do zakończenia II wojny światowej.

Znajduje się tu wiele obiektów, które posiadają wartość historyczną. Znaczenie ma ciągłość istnienia tradycji zabudowy, dla Przedmieścia Zamkowego od 2 poł. XV wieku, a dla Przedmieścia Dobrzyńskiego od XVII wieku. Zabudowa ma wyraźną tendencję do tworzenia układów pierzejowych wzdłuż dróg.

Obszar wokół średniowiecznego miasta w sąsiedztwie Drwęcy

W obszarze pomiędzy murami miasta a Drwą, na wylocie przez bramę Na Błonia znajduje się teren tzw. „wyspy błonie” dawnej dzielnicy stodołnej miasta, posiadającej średniowieczną genezę, a istniejącą do co najmniej 2 połowy XVIII w. W końcu XVIII w. w tym terenie pojawia się cmentarz żydowski, następnie pod koniec XIX w. rzym.kat. i cmentarz ewangelicki oraz budynek sądu.

Podstawowa wartość tego obszaru to potraktowanie go jako przedpola dla ekspozycji średniowiecznego miasta. Zachowane elementy XIX-wiecznego zagospodarowania, dostosowane do naturalnych warunków terenowych i walory krajobrazowo-przyrodnicze zapewniają właściwą ekspozycję miasta.

Miejska zabudowa dawnego Dobrzynia

Od 1684 roku pojawiła się osada o nazwie Przedmieście Golubskie założona przez rodzinę magnacką Działyńskich. Zabudowa rozlokowana była wzdłuż traktu do Rypina w rejonie przeprawy przez Drwęcę. W 1789 r. Ignacy Działyński decyzją przekształca Przedmieście Golubskie w miasto nadając swój herb rodowy „Ogończyk” i nazwę Dobrzyń nad Drwęcą. Miasto rozwijało się gospodarczo szybko. Efektem tego stan liczebny miasta wynosił około 1100 mieszkańców. Golub w owym czasie liczył ponad 600. W XIX wieku miasto znalazło się najpierw pod zaborem pruskim, a od 1815 roku był we władaniu zaboru rosyjskiego. Dobrzyń od 1956 r. jest siedzibą władz administracyjnych Miasta.

Zachowany XIX-wieczny układ urbanistyczny, z nielicznymi obiektami architektury, nierzadko zmodernizowanymi współcześnie. Nierozpoznane wartości archeologiczne północnej części obszaru. Zachowany i w pełni czytelny układ ulic, oparty o główne kierunki komunikacyjne: drogi wychodzące z mostu na Drwęcy (naprzeciw Golubia) prowadzące do Rypina i do Zbójna. Centrum miejskie stanowi rozległy zieleniec – Plac Tysiąclecia, powstały w miejscu dawnego rynku, przy którym dominantą architektoniczną jest zespół kościoła Świętej Katarzyny.

Zabudowa w centrum (północna część obszaru i okolice Placu Tysiąclecia) tworzy przeważnie zwarte bloki zabudowy. Domy przeważnie murowane dwukondygnacyjne oraz dwu i pół kondygnacyjne, usytuowane szczytem lub kalenicą do ulicy. Na zapleczu domów przeważnie podwórza lub ogrody użytkowe z zabudową gospodarczą, oficynami. Nieliczne domy parterowe murowane i drewniane.

Założenia cmentarne

Do nekropolii na terenie miasta które zostały wpisane do gminnej ewidencji zabytków należy zaliczyć:

- Cmentarz przy kościele Świętej Katarzyny w Golubiu istnieje od XIV wieku – nieczynny od XVIII wieku;
- Cmentarz parafialny rzymsko – katolicki parafii Świętej Katarzyny w Golubiu założony w 1820 r. i powiększony trzykrotnie przez wykup ogrodów;
- Cmentarz żydowski w Golubiu z końca XVIII w.; Cmentarze ewangelickie z połowy XIX w.;
- Teren cmentarza przykościelnego w Dobrzyniu z poł. XIX w.;

- Cmentarz parafialny rzymsko – katolicki parafii Świętej Katarzyny w Dobrzyniu z poł. XIX w.; Cmentarze choleryczne powstałe po epidemii cholery w latach 1831 i 1853.
- Oprócz w/w cmentarzy przy ul. Sokołowskiej, na skraju lasu znajdują się 2 mogiły z 1939 r.

Cmentarze parafialne rzymsko – katolickie (z wyjątkiem przykościelnych) są nadal czynne, z licznym starodrzewem i zachowanymi nagrobkami. Cmentarze ewangelickie są nieczynne, posiadają zachowany wartościowy starodrzew. Cmentarz przy ul. Słuchajskiej ma zachowane w pełni granice, czytelny układ i pojedyncze nagrobki. Cmentarze żydowskie zlikwidowane; w Golubiu włączony do cmentarza katolickiego, a w Dobrzyniu zlikwidowany pod budowę osiedla domów jednorodzinnych. Cmentarze choleryczne (nie miały nagrobków) z zachowanym starodrzewem. Dzięki temu, że na terenach cmentarzy występuje okazały drzewostan, stanowią one dominanty przestrzenne w krajobrazie, przez co wyróżniają się w krajobrazie miasta.

Zupełna zmiana funkcji i cech w przypadku cmentarza żydowskiego w Dobrzyniu polegająca na jego likwidacji i budowie osiedla mieszkaniowego. Włączenie w granice cmentarza rzymsko – katolickiego cmentarzy żydowskiego i ewangelickiego. Zachowane i czytelne miejsca cmentarzy cholerycznych i ewangelickiego przy ul. Słuchajskiej.

Zabudowa dawnej dzielnicy żydowskiej Dobrzynia

Dzielnica powstała w ramach miasta Dobrzynia, stanowiącego od końca XVIII wieku odrębny organizm miejski, przy traktach komunikacyjnych w kierunku Sokołowa i Rypina, na obszarze pomiędzy w/w traktami, a Drwęcą. Jej rozwój nastąpił w XIX w. i w 1 poł. XX w. Funkcjonowała do II wojny światowej. W obszarze XIX-wieczny układ urbanistyczny, z dawnym rozplanowaniem ulic i pojedynczymi obiektami architektury.

Zachował się częściowo układ ulic, oparty o drogi, prowadzące do Sokołowa i Rypina, znacznie przekształcony współcześnie. Lokalizacja dawnego rynku zachowana jedynie w nazwie ulicy Mały Rynek. W pobliżu na skarpie nadodręckiej została wybudowana bożnica żydowska obok, której na około 3 hektarach został założony cmentarz. W związku z przybywaniem ilości społeczności żydowskiej w mieście obok została zbudowana druga bożnica.

Po okupacji hitlerowskiej budowle sakralne wraz z cmentarzem zostały zniszczone. Z dawnej bożnicy zachowały się tylko fragment murów obwodowych w przyziemiu. Na terenie obszernego cmentarza nieopodal bożnicy współcześnie wzniesiono osiedle domków jednorodzinnych.

Charakterystyczną zabudowę terenu tworzą parterowe domy z wysokimi dachami, przeważnie drewniana. Zachowane nieliczne domy usytuowane kalenicowo względem ulic, pierwotnie prawdopodobnie tworzące bloki zabudowy.

Założenie dworsko - parkowe z folwarkiem

Folwark został założony w 2 poł. XIV w. Od poł. XVII w. była w tym miejscu tzw. Villa (oprócz rezydencji obejmująca część gospodarczą – folwark). Istniejące obecnie założenie dworsko parkowe powstało w połowie XIX wieku. W obrębie dawnego folwarku znajdują się zabudowania dawnej rzeźni. Całość złożona z kilku części: dworu i oficyny oraz ogrodu i parku typu krajobrazowego w ich otoczeniu oraz z założenia folwarcznego.

Założenie dworskie z dominującym budynkiem dworu, dziedzińcem zajeżdżnym i oficyną położone na terenie płaskim przy ul. PTTK. Od południa przylega folwark o kształcie silnie wydłużonego prostokąta z rozległym podwórzem gospodarczym. W obrębie podwórza znajdują się zabudowania dawnej rzeźni. Po północnej stronie dworu rozciąga się teren dawnego ogrodu, zamkniętego szpalerem kasztanowców. Od zachodu na terenie silnie urzeźbionych wąwozów położony jest park. Kompozycja nawiązuje do naturalistycznych założeń parkowych XIX wieku. W kompozycji parku podstawowym walorem jest bogate i zróżnicowane ukształtowanie terenu. Na zachodnim skraju parku znajduje się dawny domek ogrodnika.

Wykaz obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków znajduje się w załączniku do niniejszego opracowania

6.4 ZABYTKI RUCHOME

Na mocy art. 3 pkt. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytkiem ruchomym jest rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące

świadeł minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zabytek ruchomy jest wpisywany do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku (art. 10 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej. Do rejestru nie wpisuje się zabytku wpisanego do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego (art. 11 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

6.5 ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE

Stanowiska archeologiczne są ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach okolic gminy. Środowisko kulturowe gminy zawiera zewidencjonowane stanowiska archeologiczne datowane od epoki kamienia do epoki nowożytnej. Stanowiska ewidencjonowano w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnicze.

Najstarsze ślady osadnictwa, dawne osady i cmentarzyska występujące na terenie obecnego Golub-Dobrzynia związane są z okresem halsztacko-lateńskim, późnym lateńskim i kulturą łużycką, co potwierdzają dane archeologiczne. Największą grupę stanowisk w mieście tworzy jednak osadnictwo z okresu późnego średniowiecza i czasów nowożytnych. Z uwagi na dużą ilość nieruchomych zabytków archeologicznych na terenie gminy pożądanym byłoby, aby przy wszystkich inwestycjach na terenie gminy przeprowadzono badania archeologiczne. Gmina na moment opracowania programu nie posiadała kart ewidencji stanowisk archeologicznych.

Istotnym zagrożeniem dla stanowisk i zabytków archeologicznych są wszelkiego rodzaju prace ziemne takie jak : prace inwestycyjne (budowa domów, dróg, melioracje, wodociągi), głęboka orka, eksploatacja żwiru i piasku. Część stanowisk archeologicznych zagrożona jest także przez procesy naturalne.

W związku z faktem, że każde zniszczenie dawnego grobu, osady czy wału grodziska jest nieodwracalne, realizowane na terenie gminy wszelkie prace inwestycyjne w obrębie obszarów chronionych i stref występowania stanowisk archeologicznych uzgadniane będą na etapie projektu z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków, który określi warunki realizacji inwestycji. W celu ochrony stanowisk archeologicznych oraz pradziejowych, średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych niezbędne jest wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich określonych w decyzjach Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

6.6 ELEMENTY DZIEDZICTWA NIEMATERIALNEGO

UNESCO definiuje dziedzictwo niematerialne jako zwyczaje, przekaz ustny, wiedzę i umiejętności, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Ten rodzaj dziedzictwa jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Jest to pojęcie trudno definiowalne w stosunku do konkretnych wytworów kultury, jednak jego waga dla lokalnej społeczności jest ogromna, gdyż jest ono źródłem poczucia tożsamości i kulturowej ciągłości.

Dziedzictwo niematerialne obejmuje takie przejawy zachowań kulturowych i ich wytworów jak: tradycje i przekazy ustne (w tym język jako narzędzie przekazu), spektakle i widowiska, zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne, wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki, umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem itp. Są one kultywowane np. przy okazji organizowanych corocznie imprez miejskich, przede wszystkim na Wzgórzu Zamkowym. Na terenie miasta działają grupy rekonstrukcyjne, które kultywują pamięć o rycerskim charakterze tych ziem.

7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SWOT

Dla potrzeb lepszej diagnozy stanu istniejącego w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz w celu sformowania priorytetów działań władz samorządowych opracowano analizę słabych i mocnych stron Miasta Golub-Dobrzyń.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
Atrakcyjne położenie Miasta, sprzyjające rozwojowi turystyki Dobra dostępność komunikacyjna dzięki przebiegającej przez Miasto drogom wojewódzkim Bliskość siedziby województwa - Torunia Golub-Dobrzyń jest jednocześnie siedzibą powiatu, gminy wiejskiej oraz wielu instytucji administracyjnych Obecność zamku, będącego jednym z najcenniejszych przykładów architektury obronnej z okresu średniowiecza Obecność wielu wartościowych obiektów i zespołów obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków Zachowane obiekty sakralne oraz nekropole o wysokiej wartości kulturowej Obecność założeń zieleni komponowanej Historyczna wielokulturowość Miasta Obecność na terenie Miasta szlaków turystycznych Bogata w informacje miejska witryna internetowa Duża liczba imprez związanych z historycznym charakterem Miasta Czystość środowiska, brak większego przemysłu Wykorzystywanie funduszy unijnych przez władze Miasta Zainteresowanie historią i kulturą regionu wśród władz Miasta Aktywna działalność lokalnych organizacji pozarządowych, a także stowarzyszeń	Brak dostępności kolejowej Duży ruch samochodowy w centrum Golubia-Dobrzynia, Brak większej ilości przepraw przez rzekę Drwęcę Zaniedbania w zakresie stanu technicznego części obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków Niewielkie zrozumienie społeczne dla problematyki ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego Samowole budowlane oraz niewłaściwie prowadzone remonty obiektów zabytkowych, powodujące utratę walorów zabytkowych Niezbyt duże środki w budżecie Miasta na wsparcie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego Niewielka popularyzacja wiedzy z zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego Brak środków na prowadzenie dokładnych badań archeologicznych, architektonicznych i historycznych Zła sytuacja finansowa części właścicieli obiektów zabytkowych

SZANSE	ZAGROŻENIA
Zwiększenie środków budżetowych Miasta na działania związane z ochroną zabytków Pozyskiwanie wsparcia finansowego z wielu źródeł (w tym unijnych) na prace konserwatorskie zabytków Szersza promocja walorów kulturowych i przyrodniczych Miasta, przyciągająca turystów na tereny poza zamkiem Wzrastająca świadomość mieszkańców w zakresie poprawy estetyki miejscowości Wzrost poszanowania dla obiektów posiadających walory historyczne Tworzenie nowych projektów i produktów turystycznych w oparciu o istniejące zasoby Opracowanie dokumentów takich jak Strategia Rozwoju Turystyki Współpraca międzyregionalna oraz międzynarodowa (np. w zakresie dobrych praktyk) Korzystanie z dofinansowania na działania rewitalizacyjne (np. w ramach RPO) Zachowanie tożsamości regionalnej mieszkańców od edukacji szkolnej poprzez festyny, lokalne święta, konkursy itd. Powstawanie i dalszy rozwój istniejących organizacji pozarządowych Tworzenie systemu informacji turystycznej oraz jednolitej identyfikacji wizualnej obiektów zabytkowych Komplementarność z Programem Opieki nad Zabytkami dla Województwa Kujawsko-Pomorskiego	Degradacja krajobrazu kulturowego poprzez wprowadzanie elementów nowej zabudowy nie nawiązujących do charakteru regionu Zmiany w układach przestrzennych, związane z nową zabudową Niewłaściwe działanie inwestycyjne lub ich brak, przyczyniające się do dalszej degradacji obiektów zabytkowych Niewłaściwe stosowanie nowych elementów budowlanych i technologii przy odnawianiu i remontach obiektów zabytkowych Niezbyt skuteczna egzekucja prawna w zakresie samowoli budowlanych oraz dewastacji zabytków i środowiska Zanieczyszczenie środowiska związane ze zwiększoną liczbą pojazdów Niewłaściwa polityka w zakresie promocji zabytków, wiążąca się np. z nadmierną komercjalizacją Zanik tradycji i tożsamości regionalnych Częste zmiany prawne w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego Niestabilność finansów publicznych i przepisów z nimi związanych Kłęski żywiołowe i inne zdarzenia losowe Akty wandalizmu

8. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Gminny Program Opieki nad Zabytkami formułuje szereg działań samorządu w zakresie opieki nad zabytkami gminnymi. Wyznaczone kierunki i zadania

uwzględniają specyfikę dziejów Gminy i charakter jej dziedzictwa kulturowego oraz są zgodne z celami wyznaczonymi w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

1. Dbłość o ład przestrzenny i krajobraz kulturowy

Polityka przestrzenna gminy powinna być zgodna z zasadami ochrony dziedzictwa kulturowego, w celu jak najlepszego zachowania obiektów zabytkowych. Odbywać się to będzie poprzez:

- ściśle powiązanie działań przy obiektach zabytkowych z dokumentami planistycznymi gminy, takimi jak miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz innymi dokumentami programowymi;
- odpowiednią konserwację zabytkowej zieleni stanowiącej krajobraz kulturowy ;
- pielęgnację cmentarzy i miejsc pamięci wpisanych do gminnej ewidencji zabytków;
- coroczne przeznaczanie środków z budżetu w ramach dotacji celowej na rewaloryzację obiektów zabytkowych wpisanych do gminnej ewidencji zabytków (na miarę możliwości finansowych budżetu Miasta)

2. Aktualizacja gminnej ewidencji zabytków

W perspektywie na lata 2020-2023 gmina realizować będzie działania związane z aktualizacją zasobu gminnej ewidencji zabytków, polegające przede wszystkim na prowadzeniu rozpoznania i wprowadzaniu do kart ewidencyjnych zmian powstałych w wyniku rozbiórek, modernizacji i remontów obiektów. Proces ten będzie na bieżąco konsultowany z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. W razie konieczności szczególnej ochrony obiektów zabytkowych przewiduje się też działania mające na celu zgłaszania zabytków typowanych do wpisu do rejestru zabytków. Cyklicznej kontroli podlegać będzie również zasób archeologiczny gminy. Przewidziane aktualizacje obejmują perspektywę dwuletnią, raport z aktualizacji dołączany jest do sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.

3. Wykorzystanie największej atrakcji turystycznej, którą stanowi zamek w celu promocji innych obiektów zabytkowych z terenu Miasta

Aby przyciągnąć turystów odwiedzających zamek golubski do innych miejskich atrakcji turystycznych gmina zaplanowała następujące działania:

- ukierunkowanie na połączenie zwiedzania zamku z wieżą kościelną, domem podcieniowym, a w przyszłości także basztą obronną, również w formie zwiedzania nocnego
- stworzenie folderów oraz drogowskazów dostępnych na terenie zamku, informujących o pozostałych obiektach historycznych Golubia-Dobrzynia
- poprawa dostępności o imprezach miejskich odbywających się równocześnie z imprezami zamkowymi, co może zachęcić do odwiedzających zamek turystów do dłuższego pobytu w Golubiu-Dobrzyniu
- kontynuacja działalności punktu informacji turystycznej

4. Ożywienie i rewaloryzacja starówki golubskiej

Na miarę środków finansowych gmina planuje działania związane z kompleksową rewitalizacją terenu starówki. W ramach tych działań planowane są m.in.:

- opracowanie założeń koncepcji rewitalizacji Rynku
- wprowadzenie elementów małej architektury, harmonizujących z historyczną tkanką miasta
- instalacja monitoringu w celu odstraszenia sprawców aktów wandalizmu
- wprowadzanie zachęt dla właścicieli obiektów zabytkowych w celu poprawy estetyki budynków oraz ożywienia działalności gospodarczej (np. poprzez system ulg podatkowych dla właścicieli w przypadku remontu nieruchomości zabytkowych, na miarę możliwości budżetu Miasta, pełnienie funkcji doradczej przez urzędników urzędu miasta dla właścicieli zainteresowanych inwestycjami z rewaloryzacją obiektów zabytkowych).

5. Odpowiednia ekspozycja i promocja najcenniejszych obiektów

W celu odpowiedniego zagospodarowania ruchu turystycznego niezbędne są działania poprawiające dostęp i atrakcyjność wizualną najcenniejszych obiektów zabytkowych. Wzbogaci to ofertę turystyczną, a także umożliwi tworzenie nowych produktów turystycznych. Przewiduje się następujące działania:

- stworzenie jednolitego systemu identyfikacji wizualnej w postaci oznaczeń, tablic, drogowskazów itp., w tym wykorzystania nowoczesnych technologii informatycznych (np. lokalizacji GPS);

- publikowanie folderów, ulotek oraz innych materiałów przybliżających mieszkańcom i turystom zasoby historyczne gminy;
- atrakcyjne przedstawianie obiektów za pomocą iluminacji, tworzenia punktów widokowych, prezentacji multimedialnych i muzycznych – ze szczególnym uwzględnieniem pozostałości fosi oraz murów obronnych;
- dbanie o zawartość strony internetowej gminy poprzez umieszczenie informacji dotyczących zasobu zabytkowego.

6. Rozwój produktów turystycznych opartych na walorach dziedzictwa kulturowego także z uwzględnieniem turystyki jednodniowej

Obiekty historycznego dziedzictwa są jednymi z najistotniejszych elementów strategii promocyjnej Golubia-Dobrzynia. Niezbędne jest zatem tworzenie nowych oraz rozwój istniejących produktów turystycznych przeznaczonych dla odwiedzających Miasto turystów. Do najważniejszych działań gminy w tym zakresie należeć będzie:

- rozwijanie istniejących produktów turystycznych opartych na szlakach turystycznych, kulturowych lub ścieżkach edukacyjnych;
- tworzenie nowych produktów, ze szczególnym uwzględnieniem innowacyjnych form turystyki bądź aktywności mogących przyciągnąć turystów - np. turystyka eksploracji, geocaching, gry miejskie, gry wojenne, rekonstrukcje historyczne;
- organizacja lub kontynuacja organizacji imprez masowych, związanych z lokalnym zasobem zabytkowym i kulturalnym;
- organizacja imprez lokalnego zasięgu, przybliżających mieszkańcom gminy i regionu wartości historyczne Miasta;
- postawienie na innowacyjność projektów;

7. Promocja na forum krajowym i zagranicznym

Bardzo ważnym elementem w procesie promowania dziedzictwa kulturowego jest zachowanie odpowiednich zasad public relations. Gmina przyjęła następujące założenia swojej polityki promocyjnej:

- walory zabytkowe i kulturowe są jednym z podstawowych elementów promocji gminy w przypadku ewentualnego uczestnictwa w różnego rodzaju targach, sympozjach i konferencjach;

- nawiązywanie współpracy w zakresie dobrych praktyk w ramach partnerstwa krajowego i zagranicznego przyczyni się do lepszego wykorzystania zasobów kulturowych gminy;
- udziały w konkursach na najlepiej zadbane zabytki, najciekawszy produkt turystyczny itp. wypromują użytkowników dbających o obiekty zabytkowe;
- współpraca z mediami, zarówno tradycyjnymi, jak i internetowymi przyczyni się do lepszego postrzegania zasad ochrony dziedzictwa kulturowego wśród mieszkańców i turystów;
- współpraca w ramach Golubsko-Dobrzyńskiej Organizacji Turystycznej;
- kontynuacja konkursów dla organizacji pozarządowych.

8. Edukacja społeczeństwa w zakresie zachowania dziedzictwa kulturowego

W celu jak najszybszego przybliżenia zasad ochrony dziedzictwa kulturowego dla mieszkańców, zarówno dorosłych, jak i dzieci i młodzieży planuje się następujące działania:

- wspieranie działalności instytucji kultury i organizacji pozarządowych podejmujących zadania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego;
- organizacja spotkań, mających na celu upowszechnienie wiedzy na temat lokalnego dziedzictwa kulturowego;
- wsparcie akcji mających na celu odrestaurowanie lub uporządkowanie obiektów zabytkowych, cennych z punktu widzenia lokalnej społeczności oraz propagowanie lokalnej kultury i tradycji dziedzictwa kulturowego Miasta i regionu;
- wprowadzenie elementów przybliżających lokalną kulturę i tradycję w działalność placówek edukacyjnych, kulturalnych, bibliotek, świetlic itp.

9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zadania opisane w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Miasta Golub-Dobrzyń powinny być realizowane poprzez wspólne działania władz

samorządowych, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, właścicieli oraz zarządców obiektów, parafie, organizacje pozarządowe i stowarzyszenia, w ramach posiadanych przez te jednostki kompetencji, praw i obowiązków wynikających z obowiązujących przepisów prawnych. Ze strony Miasta zadania będą wykonywane bądź wspierane przez miejskie jednostki organizacyjne (szkoły, przedszkola, placówki kultury – np. biblioteka) oraz Urząd Miasta w ramach zadań własnych, poprzez istniejące i planowane instrumenty:

- prawne (np. poprzez uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów o wartościach artystycznych i zabytkowych, prowadzenie gminnej ewidencji zabytków, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków),
- finansowe (np. udzielanie dotacji na prace remontowe, konserwatorskie i prace budowlane przy zabytkach, środki budżetowe na zadania własne z przeznaczeniem na remonty i modernizacje zabytków będących własnością Miasta, korzystanie z programów uwzględniających dofinansowanie ze środków zagranicznych i krajowych, nagrody, ulgi finansowe),
- społeczne (działania stymulujące np. w zakresie edukacji, promocji, informacji, działań sprzyjających tworzeniu miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami oraz rozwojem turystyki),
- kontrolne (m.in. monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego – gminnej ewidencji zabytków),
- koordynacji (m.in. poprzez realizację projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z gminami sąsiednimi, ośrodkami naukowymi i akademickimi, związkami wyznaniowymi)

10. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Na mocy art. 87 ust. 1 i ust. 5 *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest sporządzany na okres 4 lat, co 2 lata wójt

(burmistrz, prezydent) sporządza sprawozdanie z jego realizacji, które przedstawia Radzie Gminy (Miasta). Wskazane jest aby sprawozdania z realizacji Programu były przekazywane do wiadomości Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Sprawozdanie powinno określać poziom realizacji gminnego programu oraz efektywność wykonania planowanych zadań, w tym np. poziom (w % bądź liczbach):

- wydatków budżetu na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- wartość finansową wykonanych/dofinansowanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach,
- liczba obiektów poddanych tym pracom,
- poziom (w %) objęcia terenu Miasta miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
- liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów zabytkowych,
- liczba utworzonych szlaków turystycznych,
- liczba wydanych wydawnictw, liczba szkoleń, imprez związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego itd.,
- elementy dziedzictwa kulturowego wprowadzone do edukacji szkolnej oraz przedszkolnej,
- elementy dziedzictwa kulturowego w pracach bibliotek oraz gminnych jednostek kultury.

11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Należy jednak stwierdzić, iż ważne jest, aby gminy również z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w swoich budżetach środków w rozdziale 92120 - Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami.

Jest to o tyle istotne, iż duża część źródeł wewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego we współfinansowanych przez nie projektach. Regularne zabezpieczanie środków z budżetu Miasta pozwoli na podjęcie powolnych, ale systematycznych kroków w kierunku ratowania kolejnych obiektów dziedzictwa kulturowego.

Podstawową zasadę finansowania zadań z zakresu opieki nad zabytkami określa *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* z dnia 23 lipca 2003 roku. Zgodnie z zapisami zawartymi w rozdziale 7 w/w Ustawy, obowiązek sprawowania opieki nad zabytkami, w tym finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku spoczywa na osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do zabytku. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej w/w tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest jej zadaniem własnym.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

Źródła krajowe:

- dotacje ministra kultury oraz programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- dotacje wojewódzkie,
- dotacje powiatowe,
- dotacje gminne,
- inne źródła.

Źródła zagraniczne:

- źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych,
- źródła pozaunijne

11.1 ŹRÓDŁA KRAJOWE

DOTACJE NA DOFINANSOWANIE PRAC KONSERWATORSKICH, RESTAURATORSKICH LUB ROBÓT BUDOWLANYCH UDZIELANE PRZEZ MINISTRA WŁAŚCIWEGO DS. KULTURY ORAZ PROGRAMY OPERACYJNE MINISTERSTWA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

Ogłaszane decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego programy operacyjne stanowią podstawę ubiegania się o środki ministerialne na zadania z zakresu kultury realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego, instytucje kultury, instytucje filmowe, szkoły i uczelnie artystyczne, organizacje pozarządowe oraz podmioty gospodarcze. Programy operacyjne określają: cele, zadania, typy projektów, alokację finansową, uprawnionych wnioskodawców, tryb naboru i wyboru wniosków, kryteria oceny, zobowiązania wnioskodawców, wskaźniki monitoringu. Przy ocenie wniosków branych jest pod uwagę wiele kryteriów, m.in.: wartość merytoryczna, zakorzenienie w tradycji, zasadność realizacji projektu, wiarygodność organizatora, efektywność wykorzystania środków. Programy są ogłaszane rokrocznie, z reguły w kilku priorytetach.

Celem Programu „Dziedzictwo kulturowe” jest ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego w kraju i za granicą, wspieranie działalności muzeów oraz popularyzacja kultury ludowej.

Program „Dziedzictwo kulturowe” składa się z następujących priorytetów:

a. Ochrona zabytków

Strategicznym celem priorytetu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.

Kluczowe dla realizacji celów priorytetu są zadania prowadzące do zabezpieczenia, zachowania i utrwalenia substancji zabytku. W ramach priorytetu dofinansowania nie mogą zaś uzyskać projekty zakładające adaptację, przebudowę obiektów zabytkowych lub ich znaczącą rekonstrukcję. W pierwszej kolejności wsparcie otrzymywać będą obiekty najbardziej zagrożone oraz zabytki najcenniejsze – wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości UNESCO, uznane za Pomniki Historii oraz te, posiadające wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Biorąc pod uwagę fakt, że priorytet ma charakter ogólnopolski, szczególny nacisk kładziony jest też na projekty uwzględniające rolę zabytków w rozwoju turystyki. Dlatego istotnym celem priorytetu jest kierowanie pomocy dla cennych obiektów położonych na terenach uboższych gospodarczo i turystycznie, czego efektem będzie zwiększenie dostępności do zabytków, podniesienie atrakcyjności regionów i

wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

Mimo że określone regulaminem zasady dopuszczają możliwość całkowitego finansowania zadania, to wsparcie takie będzie można otrzymać tylko w szczególnych przypadkach, gdy zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną i naukową, wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac lub gdy stan zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac. Istotnym elementem branym pod uwagę przy ocenie organizatorów będzie ich doświadczenie, podejmowanie w przeszłości działań zmierzających do zabezpieczenia obiektu zabytkowego oraz umiejętność pozyskiwania innych niż ministerialne środków na realizację zadania, a także zdolność do maksymalnego wykorzystania w przyszłości potencjału dofinansowanej inwestycji. Kluczowym efektem działań realizowanych w ramach priorytetu winno być stworzenie trwałych podstaw dla harmonijnego funkcjonowania obiektów zabytkowych we współczesnym, podlegającym dynamicznym, nierzadko nieodwracalnym zmianom otoczeniu. Dzięki realizacji nakreślonych wyżej celów obiekty zabytkowe, zachowując status materialnych świadectw minionych wieków, pozostaną integralną, pełnoprawną częścią czasów obecnych i przyszłych.

W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

1. Prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania;
2. Prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków).
3. W przypadku zadań określonych w ust. 1 można ubiegać się wyłącznie o dofinansowanie kosztów określonych w art. 77. ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r., Nr 162, poz. 1568, z późn. zm.).
4. Do priorytetu nie kwalifikują się zadania, które są współfinansowane ze środków europejskich.

Uprawnieni wnioskodawcy

1. O dofinansowanie w ramach priorytetu mogą ubiegać się podmioty prawa polskiego – osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne, będące właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadające taki zabytek w trwałym zarządzie.
2. W przypadku zadań określonych w § 1 ust. 1 pkt. 2 regulaminu tego priorytetu o dofinansowanie ubiegać mogą się wyłącznie wnioskodawcy, których działalność nie jest finansowana ze środków publicznych.
3. O dofinansowanie w ramach priorytetu nie mogą ubiegać się państwowe instytucje kultury, publiczne szkoły oraz uczelnie wyższe, uczelnie artystyczne oraz inne podmioty, o których mowa w art. 72 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Tryb naboru: do 30 listopada i 31 marca każdego, kolejnego roku. Nabory listopadowe zazwyczaj wyczerpują alokację na dany rok

1. Minimalna kwota wnioskowanego dofinansowania wynosi 25 000,00 zł.
2. W szczególnych przypadkach minister może przyznać dofinansowanie w kwocie niższej od minimalnej kwoty wnioskowanej.
3. Dofinansowanie, zgodnie z art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, może być udzielone w wysokości do 50% nakładów koniecznych.
4. W przypadkach określonych w art. 78 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dofinansowanie może być udzielone w kwocie do 100% nakładów koniecznych.
5. Wnioskodawca ubiegający się o kwotę wyższą niż 50% nakładów koniecznych zobowiązany jest umieścić we wniosku stosowną informację na ten temat wraz z uzasadnieniem. Wniosek nie zawierający takiego uzasadnienia zostanie odrzucony jako błędny formalnie.

Na podstawie art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować nakłady konieczne na:

1. sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich

2. przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
3. wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
4. opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
5. wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego;
6. sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
7. zabezpieczenie, zachowanie i utwalenie substancji zabytku;
8. stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
9. odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
10. odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
11. odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
12. modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
13. wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
14. uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych;
15. działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
16. zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt. 7-15;
17. zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

UWAGA – sporządzenie ekspertyz, badań, dokumentacji, programów lub projektów stanowi koszty kwalifikowane jedynie w przypadku, gdy są częścią prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, bądź wynikają z prowadzonych prac i są wykonywane po dacie podpisania umowy o dotację.

b. Kultura ludowa i tradycyjna

Strategicznym celem programu jest wspieranie zjawisk związanych z kulturami tradycyjnymi funkcjonującymi na poziomie lokalnym, regionalnym i ogólnopolskim (oraz narodowym), które występują zarówno na obszarach wiejskich, jak i miejskich. Dofinansowywane będą przedsięwzięcia związane ze spuścizną kultur tradycyjnych, transformacjami (przekształceniami i przemianami) poszczególnych ich elementów oraz współczesnymi kontekstami ich występowania, w tym odnoszących się także do kultur mniejszości narodowych i etnicznych oraz tradycji środowiskowych (w tym zawodowych i wiekowych np. zjawisk folkloru dziecięcego i młodzieżowego). Inicjatywy te mają przyczyniać się do integracji członków społeczności, wśród których dane zjawiska funkcjonują, i w ramach których są przekazywane (transmitowane). Zadaniem programu jest wspieranie działań związanych z materialnym oraz niematerialnym wymiarem dziedzictwa kulturowego, co wpisuje się w założenia ratyfikowanej w 2011 roku przez Rzeczpospolitą Polską Konwencji UNESCO z 2003 roku w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Szczególny nacisk w programie zostaje położony na projekty kompleksowe, integrujące zarówno nadawców – twórców depozytariuszy i nosicieli treści kultury wywodzących się ze społeczności lokalnych i regionalnych oraz profesjonalistów i znawców w swoich dziedzinach, jak i odbiorców (indywidualnych i zbiorowych). Istotne jest rejestrowanie, dokumentowanie i archiwizowanie materialnych i niematerialnych przejawów kultur tradycyjnych; tworzenie odpowiednich metod i narzędzi służących ich ochronie i upowszechnianiu; wypracowywanie i dzielenie się dobrymi praktykami oraz nawiązywanie interdyscyplinarnych i międzyśrodowiskowych kontaktów; wykorzystywanie wszelkich form i sposobów promocji podejmowanych działań, w tym tworzenie ogólnodostępnych repozytoriów związanych z zasobami kultur tradycyjnych i ich transformacjami.

c. Ochrona zabytków archeologicznych

Strategicznym celem priorytetu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących nieinwazyjne badania archeologiczne, ewidencję i inwentaryzację zabytków archeologicznych oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych. Cel ten

został sformułowany w oparciu o fundamentalną dla ochrony dziedzictwa kulturowego zasadę zrównoważonego rozwoju, która dopuszcza inwazyjne metody badawcze jedynie w ostateczności, gdy stanowisko (zabytek archeologiczny) narażone jest na bezpośrednie zniszczenie spowodowane oddziaływaniem przyrodniczym, bądź działaniami człowieka. Stąd zadaniem priorytetu jest wspieranie i promocja badań prowadzonych metodami niedestrukcyjnymi, wykorzystującymi techniki tradycyjne oraz nowoczesne osiągnięcia techniczne, a także publikacja ich wyników. Nie będą natomiast wspierane projekty, które prowadzą do niszczenia stanowisk archeologicznych (np. poprzedzające rekonstrukcje na stanowisku archeologicznym).

Ze względu na rozległość, różnorodność, a zwłaszcza nieodnawialność zasobów tworzących dziedzictwo archeologiczne oraz złożoność procesów związanych z jego badaniem i ochroną, kluczowe dla właściwej realizacji celów priorytetu jest nie tylko zachowanie wysokiej wartości naukowej i poznawczej prowadzonych działań, lecz również przestrzeganie w trakcie ich realizacji określonych norm międzynarodowych, wskazanych w Europejskiej konwencji o ochronie dziedzictwa archeologicznego (Konwencja Maltańska) i Międzynarodowej Karcie Ochrony i Zarządzania Dziedzictwem Archeologicznym ICOMOS (Karta Lozańska). Zadania finansowane z ramach priorytetu powinny być realizowane zgodnie z tymi zasadami. Szczególnie istotne jest upowszechnianie wyników badań już zakończonych, które do tej pory nie doczekały się opracowania i publikacji, stąd projekty podejmujące takie zagadnienia będą wyżej oceniane.

Biorąc pod uwagę fakt, że istotnym czynnikiem, umożliwiającym skuteczną realizację projektów o wyżej nakreślonym profilu, jest stabilność finansowa i organizacyjna, w ramach priorytetu rozszerzony zostaje zakres finansowania zadań w trybie wieloletnim, a suma dofinansowań udzielanych w tym trybie może wynieść do 40% budżetu priorytetu.

Wsparcie finansowe udzielane będzie tym projektom, których autorzy, dysponując niezbędnym doświadczeniem oraz zapleczem organizacyjnym i naukowym, gwarantują stabilność działania oraz wysoki poziom kadry odpowiedzialnej za realizację podjętych zamierzeń merytorycznych.

Zasadniczym efektem działań finansowanych w ramach priorytetu powinno być upowszechnienie w środowisku naukowym i konserwatorskim wyników przeprowadzonych dotychczas badań, co pozwoli na wykorzystanie ich do świadomej i zrównoważonej ochrony dziedzictwa. Równolegle działania te powinny rozwijać

świadomość społeczną, zarówno jeśli chodzi o wartość dziedzictwa archeologicznego, jak i potrzebę jego zachowania i ochrony, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.

W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań, służących ochronie dziedzictwa archeologicznego na terenie Rzeczypospolitej Polskiej:

- 1) ewidencja i inwentaryzacja zabytków archeologicznych metodą badań powierzchniowych, w tym kontynuacja badań w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski oraz weryfikacja badań dotychczasowych;
- 2) nieinwazyjne badania archeologiczne, nie związane z planowanymi bądź realizowanymi inwestycjami, wykorzystujące nowoczesne metody i sprzęt;
- 3) opracowanie, wraz z obowiązkową publikacją książkową, wyników przeprowadzonych badań archeologicznych, w tym analiza i konserwacja pozyskanych w ramach tych badań zabytków.

W przypadku wyników archeologicznych badań poprzedzających inwestycje, dofinansowane mogą być wyłącznie koszty opracowania redakcyjnego i publikacji książkowej oraz ewentualnych dodatkowych analiz, które nie zostały wykonane w ramach umowy z inwestorem.

O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać się mogą następujące podmioty prawa polskiego:

- 1) samorządowe instytucje kultury;
- 2) państwowe instytucje kultury;
- 3) organizacje pozarządowe;
- 4) publiczne uczelnie akademickie;
- 5) niepubliczne uczelnie akademickie;
- 6) podmioty prowadzące działalność gospodarczą.

1. Minimalna kwota wnioskowanego dofinansowania wynosi 30 000 zł.

2. W szczególnych przypadkach minister może przyznać dofinansowanie w kwocie niższej od minimalnej kwoty wnioskowanej.

3. Maksymalna kwota wnioskowanego dofinansowania wynosi 200 000 zł oraz nie może przekraczać 85% budżetu przedstawionego we wniosku.

Wnioskodawca może ubiegać się o dofinansowanie zadania na okres dwóch kolejnych lat. Zadania dwuletnie muszą spełniać następujące warunki:

- 1) wnioskodawca przedstawia w formularzu wniosku odrębne kosztorysy i harmonogramy na każdy rok realizacji zadania;
- 2) w każdym roku realizacji zadania obowiązują wymagania odnośnie minimalnej i maksymalnej kwoty dofinansowania wnioskowanego na dany rok realizacji, określone w § 14 ust. 1 i ust. 3 regulaminu priorytetu;
- 3) w każdym roku realizacji zadania obowiązują wymagania odnośnie procentowego udziału dofinansowania ministra w stosunku do rocznego budżetu zadania określone w § 14 ust. 3 regulaminu priorytetu, z zastrzeżeniem § 14 ust. 7-9 .

W przypadku pozytywnego rozpatrzenia wniosku, określona zostaje całościowa kwota dofinansowania wraz z podziałem na każdy rok realizacji.

Koszty kwalifikowane:

1. Honoraria i wynagrodzenia:

- wykonawców badań, dokumentacji, konserwacji i analiz specjalistycznych,
- autorów tekstów i opracowań,
- redaktorów, tłumaczy i recenzentów tekstów do publikacji.

2. Zakup usług związanych z realizacją zadania:

- analizy i badania specjalistyczne, np. metalograficzne, dendrologiczne,
- wykonanie dokumentacji, także w formie cyfrowej (np. modele 3D, skany),
- konserwacja zabytków ruchomych,
- wykonanie zdjęć lotniczych,
- badania nieinwazyjne, np. geomagnetyczne, elektrooporowe.

3. Koszty związane z publikacją, w tym:

- projekt, skład, łamanie, druk,
- opracowanie fotografii i ilustracji,
- tłoczenie płyt,
- publikacja w internecie.

4. Organizacja realizacji zadania, w tym:

- wynajęcie sprzętu niezbędnego do wykonania badań,
- zakup map niezbędnych do realizacji zadania,
- zakup niezbędnych materiałów biurowych,
- koszty transportu i wyjazdów w teren (z wyłączeniem noclegów),
- koordynacja zadania,
- obsługa finansowo-księgowa (nie dotyczy instytucji kultury oraz uczelni).

5. Promocja zadania, w tym: ogłoszenia w mediach i internecie, ulotki i broszury reklamowe, organizacja wystaw, spotkań i konferencji (ale nie udział w konferencjach organizowanych przez inne podmioty).

Koszty promocji nie powinny przekraczać 10% budżetu zadania.

d. Rozwój infrastruktury kultury – Infrastruktura kultury

Celem Programu „Rozwój infrastruktury kultury” jest wsparcie infrastruktury i poprawa funkcjonowania podmiotów prowadzących działalność kulturalną, szkół i uczelni artystycznych oraz domów kultury.

Celem priorytetu jest stworzenie optymalnych warunków dla prowadzenia działalności kulturalnej, poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury instytucji kultury, a także innych podmiotów działających w tym obszarze.

Od wielu lat sytuacja podmiotów działających w sferze kultury ukazuje ogromne potrzeby wsparcia finansowego, które umożliwi ich modernizację i rozwój, a także zwiększenie dostępu i podniesienie atrakcyjności oferty kulturalnej. Strategicznym celem priorytetu jest zatem stworzenie optymalnych warunków dla prowadzenia działalności kulturalnej, poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury instytucji kultury, a także innych podmiotów działających w tym obszarze. Katalog działań priorytetu, obejmujący

prace budowlane, zakup wyposażenia niezbędnego dla realizacji celów statutowych, czy sporządzanie dokumentacji technicznej, daje możliwość finansowania zadań generujących istotne zmiany jakościowe, w zakresie sprawności i efektywności funkcjonowania zaplecza materialno-technicznego, podmiotów objętych priorytetem.

Ze względu na zróżnicowany stan infrastruktury w tym sektorze założenia priorytetu dopuszczają finansowanie różnorodnych zadań. Szczególnie istotne są: poprawa stanu infrastruktury kultury zwiększająca dostęp do oferty kulturalnej i podnosząca jej atrakcyjność, działania przyczyniające się do faktycznego zwiększenia potencjału instytucji kultury, dostosowanie do standardów europejskich, wzrost konkurencyjności podmiotu, wzmocnienie działalności o charakterze ponadregionalnym. Konieczne jest także wspieranie zadań o charakterze interwencyjnym, likwidujących skutki zdarzeń losowych, klęsk żywiołowych lub związanych z prowadzeniem wieloletnich inwestycji, wdrażaniem działań zapewniających niezbędne warunki do prowadzenia działalności kulturalnej.

Biorąc pod uwagę fakt, że istotnym czynnikiem umożliwiającym skuteczną realizację projektów, o wyżej nakreślonym profilu, jest stabilność finansowa i organizacyjna, zostaje wprowadzona w ramach priorytetu możliwość finansowania zadań w trybie wieloletnim, a suma dofinansowań udzielanych w tym trybie może wynieść do 40% budżetu priorytetu w danym roku budżetowym. Wsparcie finansowe kierowane będzie do podmiotów, których zadania powstaną w oparciu o stabilne źródła finansowania, przy założeniu, że autorzy projektów gwarantują konsekwentną realizację podjętych działań, a inwestycje wpiszą się w ich kompleksowe plany rozwoju. Istotnym kryterium oceny projektów będą zarówno korzyści, wynikające z realizacji zadania na tle potrzeb podobnej grupy wnioskodawców, jak i zdolność do prowadzenia działań inwestycyjnych oraz dotychczasowa działalność kulturalna w okresie 2 ostatnich lat.

Inwestycje w zakresie poprawy infrastruktury, poprzez tworzenie przyjaznej i nowoczesnej bazy technicznej, powinny przyczynić się do zwiększenia efektywności działalności instytucji kultury oraz wzrostu uczestnictwa w kulturze.

1. W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących zadań inwestycyjnych służących prowadzeniu działalności kulturalnej:

- 1) budowa, roboty budowlane, przebudowa, remont wraz z zakupem niezbędnych urządzeń budowlanych i wyposażenia na potrzeby działalności kulturalnej;

- 2) zakup wyposażenia na potrzeby działalności kulturalnej, w tym zakup instrumentów muzycznych;
- 3) przygotowanie dokumentacji technicznej niezbędnej do prowadzenia inwestycji, w tym projektów architektonicznych, studiów wykonalności, analizy oddziaływania na środowisko;
- 4) zadania dotyczące budowy, rozbudowy i przebudowy obiektów budowlanych wraz z zakupem niezbędnych urządzeń budowlanych, współfinansowanych w ramach programów europejskich.

O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać mogą się następujące podmioty prawa polskiego:

- 1) samorządowe instytucje kultury – z wyjątkiem domów kultury, centrów kultury oraz ośrodków kultury;
- 2) państwowe instytucje kultury;
- 3) jednostki samorządu terytorialnego – z wyjątkiem sytuacji, gdy występują o dofinansowanie jako organy prowadzące domy kultury, centra kultury oraz ośrodki kultury;
- 4) organizacje pozarządowe;
- 5) kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne.

1. Minimalna kwota wnioskowanego dofinansowania wynosi:

- 1) 50 000 zł – w przypadku zadań określonych w §1 ust. 1 pkt. 2 i pkt. 3 regulaminu priorytetu;
- 2) 300 000 zł – w przypadku zadań określonych w §1 ust. 1 pkt. 1 i pkt. 4 regulaminu priorytetu.

2. W szczególnych przypadkach minister może przyznać dofinansowanie w kwocie niższej od minimalnej kwoty wnioskowanej.

3. Wnioskowane dofinansowanie nie może przekraczać:

- 1) 75% budżetu przedstawionego we wniosku w przypadku zadań o kwocie wnioskowanego dofinansowania nie wyższej niż 3 000 000 zł;

- 2) 50% budżetu przedstawionego we wniosku w przypadku zadań o kwocie wnioskowanego dofinansowania wyższej niż 3 000 000 zł.

Koszty kwalifikowane:

Budowa, roboty budowlane, przebudowa i remont obiektu budowlanego na cele działalności kulturalnej i edukacyjnej w zakresie kultury – koszty prac wykonywanych w obiektach lub koszty adaptacji obiektów, służących poprawie warunków ich funkcjonowania, tj. • budowa – wykonanie obiektu budowlanego w określonym miejscu, a także odbudowa, rozbudowa, nadbudowa obiektu budowlanego;

- roboty budowlane – prowadzenie prac polegających na budowie, przebudowie, montażu, remoncie lub rozbiórce obiektu budowlanego;
- przebudowa (modernizacja) – wykonanie robót budowlanych, w wyniku których następuje zmiana parametrów użytkowych lub technicznych istniejącego obiektu budowlanego;
- remont – wykonywanie w istniejącym obiekcie budowlanym robót budowlanych polegających na odtworzeniu stanu pierwotnego, przy czym możliwe jest stosowanie wyrobów budowlanych innych, niż użyto w stanie pierwotnym. Dopuszcza się prace remontowe polegające na bieżącej konserwacji i wykończeniu obiektu (malowanie ścian, cyklinowanie podłóg);
- urządzenia budowlane – wyposażenie obiektu budowlanego w urządzenia techniczne zapewniające możliwość użytkowania obiektu, jak: przyłącza, urządzenia instalacyjne, w tym służące oczyszczaniu lub gromadzeniu ścieków, a także place postojowe, ogrodzenia;
- przygotowanie dokumentacji technicznej niezbędnej do realizacji planowanych prac – koszty opracowań/projektów dokumentacji branżowej, w tym także projekty aranżacji wnętrz;
- nadzór inwestorski/autorski – kontrola obiektów i procesów budowlanych;
- koszty związane z przeprowadzeniem postępowania przetargowego;
- koszty transportu.

Zakup wyposażenia na potrzeby działalności kulturalnej, w tym zakup instrumentów muzycznych – koszty zakupu środków trwałych służących wielokrotnemu wykorzystaniu takich jak:

- instrumenty i akcesoria muzyczne;
- sprzęt komputerowy i oprogramowanie;
- urządzenia biurowe;
- meble;
- systemy zabezpieczające przed kradzieżą/włamaniem;
- sprzęt/system nagłośnieniowy, oświetleniowy, multimedialny;
- wyposażenie pracowni specjalistycznych, np. pracowni plastycznych (sztalugi, antyramy, piece ceramiczne, koła garncarskie itp.), muzycznych, baletowych, krawieckich, scenograficznych, fotograficznych (aparaty fotograficzne, obiektywy, lampy, statywy, akcesoria ciemniowe itp.), filmowych, multimedialnych (tablice interaktywne, sprzęt audio-video, komputerowy, czytniki, tablety, oprogramowanie itp.), sal wystawowych (gabloty, systemy ekspozycyjne, manekiny itp.); sal teatralnych i kinowych (fotele, kurtyny, żaluzje, rolety, wyposażenie audio-video, rampy oświetleniowe, zaplecze itp.);
- środki transportu służące działalności kulturalnej;
- specjalistyczny sprzęt umożliwiający osobom niepełnosprawnym dostęp do oferty kulturalnej;
- montaż zakupionego sprzętu lub wyposażenia;
- transport zakupionego wyposażenia.

Przygotowanie dokumentacji technicznej niezbędnej do prowadzenia inwestycji

- koszty wykonania projektów architektonicznych, studium wykonalności, analiz oddziaływań na środowisko.

Budowa, rozbudowa i przebudowa obiektów budowlanych, wraz z zakupami niezbędnych urządzeń budowlanych, współfinansowanych w ramach programów europejskich – współfinansowanie kosztów niekwalifikowanych projektów budowy i przebudowy obiektów służących działalności kulturalnej ze środków europejskich, mających podpisane umowy na dofinansowanie projektu, które są kosztami objętymi niniejszym programem jak przypadku zadań określonych w §1 ust. 1 pkt. 1 regulaminu.

Warto wspomnieć także o innych programach realizowanych przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, a mianowicie:

- „Zabytek Zadbany” - jest corocznym konkursem ogłaszanym przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Nadzór nad konkursem sprawuje Generalny Konserwator Zabytków. Od 2011 roku podmiotem realizującym procedurę konkursową jest Narodowy Instytut Dziedzictwa.

Konkurs skierowany jest do właścicieli, posiadaczy i zarządców zabytkowych obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Jego celem jest promocja opieki nad zabytkami i upowszechnianie najlepszych wzorów właściwego utrzymania i zagospodarowania obiektów. Charakter edukacyjny konkursu polega na popularyzacji wiedzy dotyczącej właściwego postępowania z zabytkami architektury podczas ich użytkowania oraz w trakcie przeprowadzanych remontów.

Ocenie Jury konkursowego podlegać będą jakość i zakres prac konserwatorskich, restauratorskich lub budowlanych, a także wykonane rewitalizacje zabytków architektury. Konkurs promuje właściwe użytkowanie zabytkowych obiektów, ochronę „substancji zabytkowej” podczas wykonywanych remontów, utrzymanie estetycznego wyglądu budowli oraz ich otoczenia, które nierzadko również wpisane jest do rejestru zabytków.

- Wspieranie opieki nad grobami i cmentarzami wojennymi w kraju - Celem programu jest wspieranie opieki nad grobami i cmentarzami wojennymi na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, stanowiącymi materialne świadectwo kluczowych wydarzeń z historii Polski związanych z walką i męczeństwem, a także wspieranie prowadzenia działań naukowych upowszechniających wiedzę na temat tych wydarzeń

DOTACJE NA DOFINANSOWANIE PRAC KONSERWATORSKICH, RESTAURATORSKICH LUB ROBÓT BUDOWLANÝCH UDZIELANE PRZEZ WOJEWÓDZKIEGO KONSERWATORA ZABYTEKÓW

1. Cel rozdziału środków:

Poprawa stanu zachowania zabytków poprzez:

- a) ochronę i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego;
- b) konserwację i rewaloryzację zabytków;
- c) udostępnianie zabytków na cele publiczne.

2. Rodzaje kwalifikujących się zadań: prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (projekty realizowane bez udziału środków europejskich):

- a) planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji, niewymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;
- b) planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji, wymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;
- c) przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (tzw. refundacja).

3. Uprawnieni wnioskodawcy:

- a) osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne posiadające tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego;
- b) z wnioskiem o udzielenie dofinansowania, o którym mowa w pkt 2 lit. c, może wystąpić wnioskodawca, którego działalność nie jest finansowana ze środków publicznych, po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Wnioskodawcami nie mogą być: państwowe instytucje kultury nadzorowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego lub współprowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego i Ministra Edukacji Narodowej, państwowe szkoły i uczelnie wyższe, a także podmioty określone w art. 72 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

4. Koszty kwalifikujące się do dofinansowania:

- a) dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych może obejmować nakłady konieczne na prace lub roboty określone w art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. nr 162, poz. 1568 ze zm.);
- b) dofinansowanie może być udzielone w wysokości do 50% nakładów koniecznych;

c) dofinansowanie w wysokości do 100 % może być udzielone jedynie w przypadkach gdy:

- zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową, albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac lub robót,
- stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac lub robót.

Wnioskodawca ubiegający się o kwotę wyższą niż 50% nakładów koniecznych jest zobowiązany do uzasadnienia swojego wniosku. Uzasadnienie winno być poparte dokumentem potwierdzającym spełnienie przez wnioskodawcę przesłanek o których mowa w art. 78 ust. 2 i 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (np. kserem karty białej, szczegółowy opis stanu zachowania obiektu sporządzony przez autora programu prac konserwatorskich, ekspertyza techniczna itp.).

DOTACJE WOJEWÓDZKIE

Proces dofinansowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, odbywa się zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie odpowiedniej uchwały Sejmiku Województwa w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, położonym na obszarze województwa.

DOTACJE POWIATOWE

W myśl art. 81. ust. 1. i 2. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez organ stanowiący powiatu, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Dotacja, w zakresie określonym w art. 77, może być udzielona w wysokości do 100 % nakładów koniecznych na wykonanie przez wnioskodawcę prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych

przy zabytku wpisanym do rejestru. Art. 82. 1. Precyzuje, iż łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy lub powiatu nie może przekraczać wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

DOTACJE GMINNE

Zgodnie z art. 81 w/w ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 1990 r. nr 16, poz. 95 ze zm.) finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach jest również obowiązkiem jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym. Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu Gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków określa odpowiednia uchwała, podjęta przez Radę Miasta lub Gminy.

11.2 ŹRÓDŁA ZAGRANICZNE W RAMACH FUNDUSZY STRUKTURALNYCH

REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO NA LATA 2014-2020

Regionalny Program Operacyjny posiada wiele możliwości wspierania inwestycji związanych z rewitalizacją. Tryb naboru wniosków odbywa się zazwyczaj w trybie konkursowym, ogłaszany w zależności od harmonogramu realizacji RPO. W celu pozyskania środków z tych źródeł, należy dotrzeć do odpowiednich dokumentów programowych.

PROGRAM OPERACYJNY INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO

W zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego największe znaczenie ma oś priorytetowa VIII – Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury,

w ramach której wskazano Priorytet inwestycyjny 6 C – Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego.

Priorytet zakłada lepszą dostępność infrastruktury kultury i dziedzictwa kulturowego oraz wzrost kompetencji kulturowych społeczeństwa jako ważnych elementów konkurencyjności gospodarki. Rezultatem interwencji będzie poprawa uczestnictwa społeczeństwa w kulturze skutkująca wzrostem poziomu kompetencji kulturowych oraz postaw kreatywnych, jako ważnych elementów poprawy konkurencyjności gospodarki.

W ramach priorytetu inwestycyjnego wsparciem objęte będą kompleksowe zadania związane z ochroną i udostępnieniem, w tym turystycznym, zabytków o znaczeniu ogólnopolskim i światowym, w tym znajdujących się na liście Światowego Dziedzictwa UNESCO i liście obiektów uznanych przez Prezydenta RP za Pomniki Historii. Przewiduje się również realizację projektów dotyczących rozwoju zasobów kultury jako miejsc prezentacji dziedzictwa kulturowego, w tym poprzez poprawę standardów funkcjonowania instytucji kultury, pełniących rolę kulturotwórczą i rolę ośrodków życia kulturalnego w wielu miastach Polski. Wspierane będą również nowoczesne rozwiązania w zakresie dostępu do kultury.

Wsparciem objęte zostaną projekty dotyczące infrastruktury małej skali, dla których maksymalna wartość wynosi 5 mln euro kosztów całkowitych; w przypadku projektów dotyczących dziedzictwa kulturowego znajdujących się na liście UNESCO próg ten wynosi 10 mln euro. Beneficjentami w ramach priorytetu inwestycyjnego będą instytucje kultury, archiwa państwowe, jednostki samorządu terytorialnego, szkoły i uczelnie artystyczne prowadzone i nadzorowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, kościoły i związki wyznaniowe, organizacje pozarządowe, podmioty zarządzające obiektami indywidualnie wpisanymi na Listę Dziedzictwa UNESCO. Wsparcie będą mogły uzyskać również partnerstwa projektowe zawiązane przez uprawnionych beneficjentów. Grupami docelowymi wsparcia będą użytkownicy wspieranej infrastruktury, tj. mieszkańcy całej Polski oraz turyści (również zagraniczni). Infrastruktura ta zlokalizowana jest głównie na terenie miast wojewódzkich (i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie) oraz w mniejszym stopniu w miastach regionalnych i subregionalnych.

Uwaga! Wskazane powyżej możliwości wsparcia finansowego mają charakter informacyjny. W celu znalezienia dokładnych szczegółów oraz odpowiedniej formy

dofinansowania na określone zadania należy dotrzeć do dokumentów programowych oraz kryteriów przyznawania dotacji, ponieważ co roku mogą one ulegać zmianom.

12. MISJA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA GOLUB-DOBRZYŃ

Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest dokumentem długofalowym, zapisy w nim zawarte powinny być brane pod uwagę we wszelkich działaniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego na terenie Miasta. Konsekwentna realizacja założeń Programu przyczyni się do poprawy jakości środowiska kulturowego, wzrostu nakładów finansowych na inwestycje związane z obiektami zabytkowymi (zarówno w przypadku osób prywatnych, administracji publicznej, jak i organizacji pozarządowych), szerszej promocji Miasta i przyciągnięcia turystów, a także do wzrostu świadomości regionalnej mieszkańców i poprawy ich sytuacji materialnej.

W sporządzanych co cztery lata aktualizacjach Programu powinny znajdować się odniesienia do uaktualnionych zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego, zawartych w innych dokumentach strategicznych gminy, zwrócić też należy uwagę na wyszczególnienie obowiązujących w danym momencie aktów prawnych.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami kładzie szczególny nacisk na wykorzystanie istniejących źródeł finansowania inwestycji związanych z opieką nad zabytkami, intensywne działania w obszarach najbardziej atrakcyjnych historycznie, promocję dziedzictwa kulturowego oraz wypracowanie odpowiednich schematów współpracy administracji samorządowej z właścicielami obiektów zabytkowych.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami stanowić będzie pomocne narzędzie w ukierunkowaniu polityki gminnej w zakresie rozwoju turystyki, promocji i ochrony dziedzictwa kulturowego, prowadzonej w sposób uporządkowany i długoterminowy. Wszystkie te elementy przyczynią się do postrzegania Miasta Golub-Dobrzyń, jako przyjaznego turystom i inwestorom, dumnego ze swoich walorów zabytkowych oraz dbającego o własne dziedzictwo kulturowe i historyczne.

WYKAZ KART GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW

Lp.	Obiekt	Ulica	Nr
1	układ przedmieść miasta Golubia		
2	układ urbanistyczny Dobrzynia		
3	dom	17 Stycznia	6
4	dom	17 Stycznia	7
5	dom	17 Stycznia	8
6	dom	17 Stycznia	9
7	dom	17 Stycznia	10
8	dom	17 Stycznia	13
9	dom	17 Stycznia	11a
10	dom Pod Kapturem	17 Stycznia	
11	cmentarz żydowski	Bohaterów Westerplatte	
12	kościół obecnie szkoła	Brodnicka	1
13	dom	Brodnicka	2
14	dom	Brodnicka	5
15	dom	Brodnicka	9
16	dom	Brodnicka	22
17	dom	Brodnicka	24
18	dom	Brodnicka	25
19	dom	Brodnicka	29
20	dom	Brodnicka	35
21	dom	Brodnicka	41
22	zabudowa tylna domu podcieniowego	Brodnicka	2
23	dom	Brodnicka	9a
24	dom	Browarowa	7
25	dom	Charszewskiego	1
26	dom	Charszewskiego	2
27	dom	Charszewskiego	3
28	dom	Chopina	3
29	dom	Chopina	4
30	dom	Chopina	6
31	dom	Chopina	10
32	dom	Chopina	12
33	dom	Chopina	13
34	dom	Chopina	14
35	dom	Chopina	16
36	dom	Chopina	18
37	dom	Dworcowa	1
38	dom	Dworcowa	3
39	dworzec	Dworcowa	9
40	budynek gospodarczy	Dworcowa	9
41	hotel Trzy Korony	Hallera	1
42	dom	Hallera	5
43	dom	Hallera	7
44	dom	Hallera	11
45	dom ludowy	Hallera	13
46	dom	Katarzyńska	4

47	dom	Katarzyńska	6
48	dom	Katarzyńska	8
49	dom	Kilińskiego	1
50	dom	Kilińskiego	12
51	dom	Kilińskiego	17
52	dom	Kilińskiego	27
53	zespół szkół	Kilińskiego	31
54	dom	Kościelna	1
55	dom	Kościelna	3
56	dom	Kościelna	4
57	dom	Kościelna	5
58	dom	Kościelna	7
59	dom	Kościelna	9
60	plebania	Kościelna	11
61	cmentarz przykościelny	Kościelna	13
62	cmentarz parafialny	Kościelna	13
63	ogrodzenie kościoła	Kościelna	13
64	sąd	Kościelna	23
65	ogrodzenie przy sądzie	Kościelna	23
66	kościół parafialny	Kościelna	13
67	cmentarz ewangelicki	Kościelna	
68	cmentarz żydowski	Kościelna	
69	przedszkole	Kościuszki	12
70	dom	Kościuszki	14
71	dom	Mazowiecka	13
72	dom	Mostowa	5
73	dom	Nowa	11
74	dom	Piłsudskiego	6
75	dom	Piłsudskiego	7
76	dom	Piłsudskiego	9
77	dom	Piłsudskiego	20
78	dom	Piłsudskiego	28
79	dom	Piłsudskiego	29
80	dom	Piłsudskiego	32
81	dom	Piłsudskiego	39
82	dom	Plac Tysiąclecia	8
83	dom	Plac Tysiąclecia	9
84	dom	Plac Tysiąclecia	11
85	dom	Plac Tysiąclecia	12
86	plebania	Plac Tysiąclecia	14
87	ogrodzenie kościoła	Plac Tysiąclecia	14
88	dom	Plac Tysiąclecia	16
89	dom	Plac Tysiąclecia	18
90	kościół parafialny	Plac Tysiąclecia	14
91	dom	Podmurna	3
92	dom	Podmurna	4
93	dom	Podmurna	5
94	dom	Podmurna	7

95	dom	Podmurna	8
96	dom	Podmurna	10
97	dom	Podmurna	12
98	dom	Podmurna	12
99	dom	Podmurna	14
100	dom	Podmurna	14
101	zespół podworski	Podmurna	21
102	dwór	Podmurna	21
103	park	Podmurna	21
104	rządcówka	Podmurna	23
105	dom	Podmurna	24
106	dom	Podmurna	25
107	cmentarz choleryczny	Podmurna	29
108	dom	Podmurna	30
109	dom	Podmurna	38
110	dom	Podmurna	40
111	rzeźnia miejska	PTTK	
112	dom	Rynek	1
113	dom	Rynek	2
114	dom	Rynek	10
115	dom	Rynek	11
116	magazyn	Rynek	11
117	dom	Rynek	12
118	dom	Rynek	13
119	dom	Rynek	14
120	dom	Rynek	15
121	dom	Rynek	16
122	dom	Rynek	17
123	dom	Rynek	18
124	dom podcieniowy	Rynek	19
125	dom	Rynek	20
126	dom	Rynek	21
127	dom	Rynek	22
128	dom	Rynek	23
129	dom	Rynek	24
130	dom	Rynek	25
131	dom	Rynek	27
132	dom	Rynek	28
133	dom	Rynek	3/4
134	dom	Rynek	32
135	dom	Rynek	34
136	dom	Rynek	35
137	dom	Rynek	36
138	dom	Rynek	5
139	dom	Rynek	6
140	dom	Rynek	7
141	dom	Rynek	8
142	dom	Rynek	9

143	spichlerz/magazyn	Rynek/Chopina	
144	spichlerz/magazyn	Rynek/Chopina	
145	spichlerz/magazyn	Rynek/Podmurna	
146	spichlerz/magazyn	Rynek/Podmurna	
147	spichlerz/magazyn	Rynek/Zamkowa	
148	dom	Słuchajska	13
149	dom	Słuchajska	2
150	cmmentarz ewangelicki	Słuchajska	4
151	dom	Słuchajska	5
152	dom	Słuchajska	7
153	dom	Słuchajska	9a
154	cmmentarz parafialny	Sokołowska	40
155	miejsce pamięci narodowej	Sokołowska	
156	dom	Szkolna	21
157	dom	Szkolna	23
158	dom	Toruńska	2
159	dom	Toruńska	22
160	dom	Wodna	14
161	dom	Wodna	3
162	dom	Wodna	7
163	dom	Zamkowa	1
164	spichlerz	Zamkowa	1
165	dom	Zamkowa	11
166	dom	Zamkowa	18
167	szkoła	Zamkowa	19
168	dom	Zamkowa	21
169	dom	Zamkowa	7
170	dom	Zamkowa	8
171	magazyn	Zamkowa/Podmurna	
172	kapliczka	Zamkowa/Toruńska	
173	dom	Zamurna	11
174	dom	Zamurna	2
175	dom	Zamurna	7
176	kapliczka	Zamurna/Kościelna	
177	dzielnica Starego Miasta		
178	ruiny zamku wraz z wzgórzem zamkowym		
179	mury obronne Golubia		

WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH Z TERENU MIASTA

Lp.	Nr w miejscowości	Obszar	Nr na obszarze	Funkcja stanowiska	Chronologia
1	1	38-47	45	osada (folwark), zamek i przedzamcze	późne średniowiecze XIV-XVI w.
2	2	38-47	30	osada	późne średniowiecze/czasy nowożytnie
3	3	38-47	31	śląd osadnictwa	EK
4	4	38-47	13	osada	późne średniowiecze/czasy nowożytnie
5	5	38-48	60	śląd osadnictwa	halsztacki-lateński
6	6	38-48	1	śląd osadnictwa	EK
7	7	38-48	2	śląd osadnictwa	EK, późne średniowiecze/czasy nowożytnie
8	8	38-48	3	śląd osadnictwa	późne średniowiecze/czasy nowożytnie
9	9	38-48	4	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
10	10	38-48	5	osada	późne średniowiecze
11	11	38-48	6	śląd osadnictwa	późne średniowiecze/czasy nowożytnie
12	12	38-48	15	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
13	13	38-48	16	śląd osadnictwa, osada	EK, późne średniowiecze/czasy nowożytnie
14	14	38-48	17	osada	XIII-XIV w.
15	15	38-48	18	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
16	16	38-48	19	śląd osadnictwa	późne średniowiecze

17	17	38-48	20	śląd osadnictwa	XII-XIII w.
18	18	38-48	114	osada	późne średniowiecze
19	19	38-48	115	osada	późne średniowiecze
20	20	38-48	116	śląd osadnictwa	halsztacki-lateński, późne średniowiecze
21	21	38-48	117	osada	późne średniowiecze
22	22	38-48	118	śląd osadnictwa	halsztacki-lateński, późne średniowiecze
23	23	38-48	122	osada	późne średniowiecze
24	24	38-48	123	śląd osadnictwa	halsztacki-lateński, późne średniowiecze
25	25	38-48	124	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
26	26	38-48	125	osada	późne średniowiecze
27	27	38-48	126	osada	późne średniowiecze
28	28	38-48	127	osada	późne średniowiecze/czasy nowożytne
29	29	38-48	128	osada	późne średniowiecze
30	30	38-48	134	osada, osada	XII-XIII w., XIII-XIV w.
31	31	38-48	135		późne średniowiecze

UZASADNIENIE

Gmina, zgodnie z stawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, w zakresie zadań własnych realizuje sprawy dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Zgodnie z art. 87 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2018 r., poz. 2067 z późn. zm.) Burmistrz sporządza na okres czterech lat gminny program opieki nad zabytkami. Program ten na podstawie art. 87 ust. 3 cytowanej wyżej ustawy zostaje przyjęty przez Radę Miejską, po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

W programie zawarta jest gminna ewidencja zabytków (GEZ), w której znajdują się zabytki nieruchome wpisane do rejestru, inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz inne zabytki nieruchome wytypowane przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Program opieki nad zabytkami Gminy Miasto Golub-Dobrzyń na lata 2020-2023 uwzględnia m.in. uwarunkowania ochrony zabytków w gminie, problemy, jakie dotyczą ochrony zabytków oraz możliwości finansowania inwestycji, w celu poprawy stanu zachowania zabytków.